

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΛΙΝΙΚΑ ΣΟΒΑΡΩΝ
ΛΟΙΜΩΞΕΩΝ ΣΕ ΜΟΝΑΔΕΣ ΥΓΕΙΑΣ»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

COVID-19 και επαγγελματική εξουθένωση στους νοσηλευτές.

Ονοματεπώνυμο Μεταπτυχιακού Φοιτητή

Μαντζάρη Βάια

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τόσκα Αικατερίνη, Επίκουρος Καθηγήτρια Τμήματος Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας,
Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Σαρίδη Μαρία, Επίκουρος Καθηγήτρια Τμήματος Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας,
Μέλος Τριμελούς Επιτροπής

Ζακυνθινός Επαμεινώνδας, Καθηγητής Εντατικής Θεραπείας, Μέλος Τριμελούς Επιτροπής

Λάρισα, Ιανουάριος 2024

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ**

ΤΜΗΜΑ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΛΙΝΙΚΑ ΣΟΒΑΡΩΝ
ΛΟΙΜΩΞΕΩΝ ΣΕ ΜΟΝΑΔΕΣ ΥΓΕΙΑΣ»**

Master's thesis

COVID-19 and BURN OUT among nurses.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η συγκεκριμένη διατριβή για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Πρόληψη και Έλεγχος Κλινικά Σοβαρών Λοιμώξεων σε Μονάδες Υγείας» του Τμήματος Ιατρικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας έχει συγγραφεί από εμένα προσωπικά και δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό.

Η εργασία αυτή έχοντας εκπονηθεί από εμένα, αντιπροσωπεύει τις προσωπικές μου απόψεις επί του θέματος. Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης διατριβής αναφέρονται στο σύνολό τους, δίνοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το Διαδίκτυο.

Η ΔΗΛΟΥΣΑ:

Ονοματεπώνυμο: Μαντζάρη Βάια

Αριθμός Μητρώου:

Αφαίρεση προσωπικών δεδομένων (Υπηρεσία Βιβλιοθήκης & Πληροφόρησης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας)

Πρόλογος

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ιδιαίτερα ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον έρευνας αλλά και πολιτικής για το πώς η περίοδος της πανδημίας Covid-19 επηρέασε και οδήγησε τους νοσηλευτές σε υψηλά επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης. Αρκετές μελέτες και ανασκοπήσεις έχουν εξετάσει τις σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών και αποτελεσμάτων, όπως η ποιότητα της περίθαλψης, η ασφάλεια των ασθενών, η δυσαρέσκεια από την εργασία, ο φόρτος εργασίας κοκ. Η εξουθένωση συχνά επισημαίνεται ως νοσηλευτικό «αποτέλεσμα» σε μελέτες ανθρωπίνου δυναμικού που επιδιώκουν να κατανοήσουν την επίδραση μεταβλητών του πλαισίου και των «εισροών» στα αποτελέσματα σε περιβάλλοντα υγειονομικής περίθαλψης.

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε κατά το ακαδημαϊκό έτος 2023-2024 υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας Τόσκα Αικατερίνης. Αντικείμενο της εργασίας αποτελεί η διερεύνηση των συνθηκών που επικράτησαν κατά την περίοδο Covid-19 και η επίδρασή τους στην επαγγελματική εξουθένωση των νοσηλευτών.

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	4
Ευχαριστίες	6
Περίληψη	7
Abstract	8
Εισαγωγή	9
ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	13
Η Επαγγελματική Εξουθένωση ιστορικά	13
Η έννοια της Επαγγελματικής Εξουθένωσης στους νοσηλευτές	14
Επικράτηση του συνδρόμου Επαγγελματικής Εξουθένωσης στο νοσηλευτικό επάγγελμα	15
ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	18
Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	18
Συζήτηση επί της βιβλιογραφικής ανασκόπησης	39
Εν κατακλείδι.....	41
Περιορισμοί μελετών που χρησιμοποιήθηκαν.....	43
Βιβλιογραφικές Αναφορές	45

Ευχαριστίες

Η παρούσα διατριβή εκπονήθηκε από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Μαντζάρη Βάια του μεταπτυχιακού τμήματος του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Πρόληψη και Έλεγχος Κλινικά Σοβαρών Λοιμώξεων σε Μονάδες Υγείας» του Τμήματος Ιατρικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κατά το ακαδημαϊκό έτος 2023-24 υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας Κα Τόσκα Αικατερίνης.

Θα ήθελα, λοιπόν, με τη σειρά μου να εκφράσω τις ευχαριστίες και την ευγνωμοσύνη μου στη καθηγήτριά μου για την ανάθεση του θέματός μου, την πολύτιμη βοήθειά της, το ενδιαφέρον της αλλά και το χρόνο που διέθεσε με σκοπό την διεκπεραίωση της παρούσας διατριβής. Θα ήθελα επιπρόσθετα να την ευχαριστήσω για τις γνώσεις που μου μετέδωσε καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών και αποτέλεσαν αρωγό στο να με βοηθήσουν να διεκπεραιώσω τη παρούσα διατριβή.

Περίληψη

Η πανδημία COVID-19 είχε τεράστιο αντίκτυπο στα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης, αυξάνοντας τον κίνδυνο επαγγελματικής εξουθένωσης στους επαγγελματίες υγείας. Η παρούσα ανασκόπηση στοχεύει σε μια προσεχτική διερεύνηση της κατάστασης της επαγγελματικής εξουθένωσης του νοσηλευτικού προσωπικού κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19. Πραγματοποιήθηκε αναζήτηση βιβλιογραφίας στα PubMed και Google Scholar και επιλέχθηκαν είκοσι ερευνητικές εργασίες που αποτελούν τη βάση αυτής της εργασίας. Η εξουθένωση των νοσηλευτών αποτελεί κοινό εύρημα στις περισσότερες μελέτες και σχετίζεται και με την ασφάλεια των ασθενών. Η επαγγελματική εξουθένωση είναι ένα σημαντικό θέμα για τους εκπαιδευτές νοσηλευτών και τους οργανωτές του προσωπικού, γι' αυτό κρίνεται απαραίτητη η σχετική εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση.

Λέξεις – Κλειδιά: επαγγελματική εξουθένωση, νοσηλευτές, πανδημία, covid 19

Abstract

The COVID-19 pandemic had a huge impact on healthcare systems, increasing the risk of burnout among healthcare professionals. This review aims to carefully investigate the state of nursing burnout during the period of the COVID-19 pandemic. A literature search was conducted in PubMed and Google Scholar and twenty research papers were selected which form the basis of this paper. Nurse burnout is a common finding in most studies and is also related to patient safety. Burnout is an important topic for nurse educators and staff organisers, so relevant training and awareness is essential.

Keywords: burnout, nurses, pandemic, Covid-19

Εισαγωγή

Οι νοσηλευτές είναι απαραίτητοι για την αποτελεσματική και ασφαλή παροχή υγειονομικής περίθαλψης στο νοσοκομείο. Ωστόσο, το νοσηλευτικό εργατικό δυναμικό κατά καιρούς αντιμετωπίζει έλλειψη εργατικού δυναμικού. Η ελλιπής περίθαλψη ασθενών λόγω των ελλείψεων νοσηλευτών και της αδυναμίας διατήρησης έμπειρων νοσηλευτών παρέμειναν ένα μακροχρόνιο πρόβλημα για την παροχή νοσηλευτικής φροντίδας.

Τα ιδρύματα υγειονομικής περίθαλψης αντιμετωπίζουν επί του παρόντος οικονομική και κανονιστική πίεση για βελτίωση σε τέσσερις τομείς, που αναφέρονται ως οι «τετραπλοί στόχοι της υγείας»: βελτίωση του ασθενούς, βελτίωση της υγείας του πληθυσμού, ελαχιστοποίηση του κόστους παροχής υγειονομικής περίθαλψης και παροχή υγιών χώρων εργασίας για τους εργαζόμενους στον τομέα της υγείας (Αντωνίου, 2003).

Οι «τετραπλοί στόχοι της υγείας» προορίζονται να αντιπροσωπεύουν μια ισορροπημένη προσέγγιση για την προώθηση θετικών αποτελεσμάτων υγείας με ταυτόχρονη διαχείριση ζητημάτων γύρω από τη βιωσιμότητα, τη διαθεσιμότητα πόρων και τη δίκαιη πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη. Και οι τέσσερις τομείς των Τετραπλών Στόχων της Υγείας είναι αλληλένδετοι. Για παράδειγμα, οι εργαζόμενοι στον τομέα της υγείας που εργάζονται σε περιβάλλοντα με διαχειρίσιμο φόρτο εργασίας είναι περισσότερο πιθανό να παρέχουν υψηλής ποιότητας φροντίδα ασθενών, η οποία βελτιώνει τα αποτελέσματα της υγείας του πληθυσμού ενώ παράλληλα μειώνουν το κόστος παροχής υγειονομικής περίθαλψης.

Η νοσηλευτική φροντίδα είναι η «ραχοκοκαλιά» της νοσοκομειακής περίθαλψης. Ενώ ο γιατρός και οι επισκέψεις παρόχων προηγμένης πρακτικής μπορούν να πραγματοποιηθούν σε διάφορους χώρους, όπως κλινικές, εικονικά, στο σπίτι ή εντός του νοσοκομείου, ο πρωταρχικός λόγος για την παροχή υγειονομικής περίθαλψης στο νοσοκομειακό περιβάλλον είναι η ειδική ανάγκη του ασθενούς για εξαιρετικά προσιτή νοσηλευτική φροντίδα. Η σημασία της νοσηλευτικής φροντίδας έγινε φανερή και κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19. Συγκεκριμένα, τον Μάρτιο του 2020, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) κήρυξε τον κορωνοϊό (COVID-19) ως παγκόσμια

πανδημία. Από την 1η Ιουνίου 2022, ο ΠΟΥ ανέφερε περισσότερους από έξι εκατομμύρια θανάτους λόγω του COVID-19 παγκοσμίως. Αρκετά εξωτερικά ιατρεία, μονάδες εντατικής θεραπείας και θάλαμοι εσωτερικών ασθενών μετατράπηκαν και αναδιαρθρώθηκαν σε μονάδες COVID-19 με σκοπό τη μείωση της μετάδοσης της νόσου. Η διαχείριση των χρόνιων ασθενειών ανεστάλη σε ορισμένες κλινικές, ξεκίνησαν οι υπηρεσίες παράδοσης κατ' οίκον για τη μεταφορά φαρμάκων σε ασθενείς και οι ασθενείς έλαβαν οδηγίες να καλούν εάν χρειάζονται επείγουσα ιατρική φροντίδα. Οι νοσηλευτές, ως οι πιο επηρεασμένοι πάροχοι υγειονομικής περίθαλψης, βίωσαν τα πιο υψηλά επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης κατά την περίοδο του COVID-19. Η φύση του εργασιακού περιβάλλοντος των νοσηλευτών περιλαμβάνει αρκετούς στρεσογόνους παράγοντες, όπως ο φόρτος εργασίας, η έλλειψη διοικητικής υποστήριξης, η έκθεση στον πόνο και η φροντίδα των ασθενών σε τελικό στάδιο. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, οι νοσηλευτές εκτέθηκαν σε περισσότερους στρεσογόνους παράγοντες, οι οποίοι αύξησαν περαιτέρω τον κίνδυνο εμφάνισης επαγγελματικής εξουθένωσης (Morgantini et al., 2020).

Στην αρχή της πανδημίας, οι νοσηλευτές αντιμετώπισαν ελλείψεις σε προμήθειες, συμπεριλαμβανομένων μάσκες προσώπου και εξοπλισμού ατομικής προστασίας. Υπήρξε ανισορροπία μεταξύ των αυξανόμενων εργασιακών ευθυνών και των περιορισμένων πόρων ως κύρια πρόκληση. Οι ευθύνες των νοσηλευτών δεν περιορίστηκαν στην παροχή φροντίδας ασθενών, αλλά επεκτάθηκαν στην παροχή ψυχολογικής υποστήριξης στις οικογένειές τους και στην αντιμετώπιση φημών της κοινότητας και των παραπλανητικών πληροφοριών που σχετίζονται με την πανδημία. Οι άνθρωποι ζήτησαν από τους νοσηλευτές να διευκρινίσουν την ακρίβεια πολλών παραπλανητικών πληροφοριών που έλαβαν από πλατφόρμες μέσω κοινωνικής δικτύωσης και αρκετές αναξιόπιστες πηγές. Άλλοι στρεσογόνοι παράγοντες ήταν η έλλειψη γνώσης για την αντιμετώπιση των πτωμάτων και ο φόβος διάδοσης του ιού στα μέλη της οικογένειας. Αυτοί οι στρεσογόνοι παράγοντες είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση του κινήτρου των νοσηλευτών για εργασία και την αύξηση της εξουθένωσής τους, η οποία έχει συσχετιστεί με την παροχή κακής ποιότητας φροντίδας (Oroku et al., 2023).

Το ψυχολογικό στρες επίσης ήταν ένας από τους πολλούς παράγοντες που σχετίστηκαν με την εξουθένωση των νοσηλευτών κατά τη διάρκεια του COVID-19. Ο αυξανόμενος επιπολασμός του άγχους μεταξύ των νοσηλευτών οφείλεται στην εργασία τους σε ένα στρεσογόνο περιβάλλον και

στον φόβο τους να μολυνθούν ή να μολύνουν την οικογένειά τους. Τα στοιχεία έδειξαν ότι το εργασιακό περιβάλλον και η δομική ενδυνάμωση ήταν τροποποιήσιμοι παράγοντες που επηρέαζαν την εξουθένωση του νοσηλευτή, ωστόσο, ο αντίκτυπός τους κατά τη διάρκεια του COVID-19 δεν έχει εξεταστεί. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, η διασφάλιση ενός έτοιμου και μη εξουθενωμένου νοσηλευτή είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της υγείας των ασθενών καθώς με τη βοήθεια τους υπάρχει ποιοτική φροντίδα στους ασθενείς, παρά την απειλή του ιού.. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να αξιολογηθεί το επίπεδο εξουθένωσης μεταξύ των νοσηλευτών κατά τη διάρκεια της πανδημίας και να εντοπιστούν οι παράγοντες που μπορούν να τη μειώσουν. Περαιτέρω σκοπός, λοιπόν, της παρούσας εργασίας είναι η συλλογή, η καταγραφή και η τεκμηρίωση δεδομένων μέσω βιβλιογραφικής και ερευνητικής ανασκόπησης για τα χαρακτηριστικά της επαγγελματικής εξουθένωσης των νοσηλευτών καθώς και την ανάλυση των διαστάσεων αυτού. Αναλύοντας την ήδη υπάρχουσα κατάσταση, στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς, θα λάβουμε υπόψη όλες τις πιθανές παραμέτρους που μπορούν να επηρεάσουν την επαγγελματική εξουθένωση των νοσηλευτών.

Αναλυτικότερα, το κύριο μέρος της διπλωματικής ξεκινά με το πρώτο γενικό μέρος που αναφέρεται στην ιστορική αναδρομή της επαγγελματικής εξουθένωσης, εστιάζοντας και αποσαφηνίζοντας την έννοια αυτής θεωρητικά ενώ ερευνάται διεξοδικά η δημιουργία αυτής στο νοσηλευτικό προσωπικό γενικότερα αλλά και ειδικότερα, την περίοδο της πανδημίας. Ακολουθεί το δεύτερο ειδικό μέρος, αυτό της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, με τη παράθεση 20 προσφάτων ερευνών σχετικά με το θέμα που μελετάται. Πέραν της περιγραφής και ανάλυσης της έννοιας της επαγγελματικής εξουθένωσης, καταγράφονται αναλυτικά και αριθμητικά δεδομένα των ερευνών σχετικά με τις μεταβλητές που συσχετίζονται με την επαγγελματική εξουθένωση. Προκειμένου να βελτιωθεί η έρευνα τον τομέα της επαγγελματικής εξουθένωσης στους νοσηλευτές, διερευνήθηκαν ορισμένοι καθοριστικοί παράγοντες που επηρεάζουν τα επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης. Από τις αναφορές δε θα μπορούσε να λείπουν και οι αντίστοιχες θεωρίες ως ουσιαστικά εργαλεία σε αυτήν τη διαδικασία και ως μέσο διάδοσης ιδεών και ιδανικών καθώς και επισήμανσης παραγόντων. Το τελευταίο κεφάλαιο αναφέρεται στα συμπεράσματα, είναι το μέρος που θα ολοκληρώσει την δομή του θεωρητικού και ερευνητικού μέρους της εργασίας.

Βέβαια, στο σημείο αυτό, πρέπει να επισημανθεί ότι η παρούσα διπλωματική ακολουθεί πλήθος ερευνών και μπορεί να αποτελέσει ένα υπόδειγμα - πλαίσιο εξαγωγής γενικευμένων συμπερασμάτων. Άλλωστε, οι εξελίξεις, όσον αφορά την επαγγελματική εξουθένωση των νοσηλευτών, είναι διαρκείς και καθημερινά παρουσιάζεται σωρεία προβληματισμών ως προς την επίδραση αυτών και της γενικής εικόνα αυτών. Παρόλες τις εξελίξεις, φιλοδοξείται και προσδοκείται, παράλληλα, οι αναγνώστες να αποκτήσουν γνώσεις αλλά και να συλλέξουν πληροφορίες με σκοπό να ενημερωθούν στην καθημερινότητά τους για το συνονθύλευμα τέτοιων φαινομένων. Στο σημείο αυτό, συμβάλλει και η παρούσα εργασία, στο κατά πόσο δηλαδή μπορεί να προσφέρει τα εχέγγυα για αυτή τους την προοπτική.

Η μοναδικότητα της μελέτης έγκειται στην ανάδειξη του συγκριτικού πλεονεκτήματος των παραγόντων που δύναται να επηρεάζουν την επαγγελματική εξουθένωση των νοσηλευτών στο είδος τους που τα καθιστά αυτομάτως οδηγό για την συγκεκριμένη αναφορά. Στο σημείο αυτό, χρήζει ιδιαίτερης επισήμανσης, το ότι οι οποιοσδήποτε αναφορές σε πρόσωπα, αριθμητικά δεδομένα και εγκαταστάσεις είναι αληθινές και αφορούν καταστάσεις πραγματικές.

Είναι κατανοητό, λοιπόν, πως η ύπαρξη ενός επιστημονικού ερευνητικού πλάνου πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα για τον μελλοντικό ή νέο ερευνητή, διότι αφενός θα ενημερωθεί για στοιχεία που πιθανόν δεν γνωρίζει ακόμα και την ύπαρξη τους και αφετέρου η γνώση αυτή θα τον οδηγήσει σε σωστές αποφάσεις, επιτυχείς κινήσεις και αποφυγή κινδύνων ενδεχομένως.

ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Η Επαγγελματική Εξουθένωση ιστορικά

Ο όρος «Επαγγελματική Εξουθένωση» εισήχθη από τον Freudenberger το 1974 όταν παρατήρησε απώλεια κινήτρων και μειωμένη δέσμευση μεταξύ των εθελοντών σε μια κλινική ψυχικής υγείας. Τότε, ο Maslach ανέπτυξε μια κλίμακα, το Maslach Burnout Inventory (MBI), το οποίο διεθνώς είναι το πιο ευρέως χρησιμοποιούμενο όργανο για τη μέτρηση της επαγγελματικής εξουθένωσης.

Σύμφωνα με το Maslach (1981), η επαγγελματική εξουθένωση είναι μια απάντηση στο υπερβολικό στρες στην εργασία, το οποίο χαρακτηρίζεται από συναισθήματα συναισθηματικής εξάντλησης και έλλειψης συναισθηματικών πόρων. Θεώρησε ότι η επαγγελματική εξουθένωση είναι μια κατάσταση, η οποία εμφανίζεται ως αποτέλεσμα μιας παρατεταμένης αναντιστοιχίας μεταξύ ενός ατόμου και τουλάχιστον μίας από τις ακόλουθες έξι διαστάσεις της εργασίας: α) υπερβολικός φόρτος εργασίας απαιτήσεις, β) απουσία επαρκούς ελέγχου, γ) ανεπαρκής οικονομική, κοινωνική ή/και εγγενής επιβράβευση (π.χ. υπερηφάνεια), δ) απουσία αίσθησης κοινότητα με συναδέλφους και διευθυντές, ε) απουσία δικαιοσύνης, στ) σύγκρουση αξιών. Ο Maslach (1981) θεώρησε αυτούς τους παράγοντες ως τις αιτίες που προκαλούν εξάντληση, η οποία με τη σειρά της είναι πιθανό να οδηγήσει σε επιδείνωση της υγείας και της εργασιακής απόδοσης των εργαζομένων.

Το μοντέλο απαίτησης πόρων εργασίας διαφέρει από το μοντέλο του Maslach και παρουσιάζει την επαγγελματική εξουθένωση ως τον αρνητικό πόλο στο συνεχές της εργασιακής ευημερίας, με την εργασιακή δέσμευση να συνιστά τον θετικό πόλο. Σύμφωνα με αυτό, η επαγγελματική εξουθένωση αναπτύσσεται από τη μία χάρη στις οι υπερβολικές απαιτήσεις εργασίας που οδηγούν σε εξάντληση και από την άλλη χάρη στους ανεπαρκείς πόρους εργασίας που οδηγούν στην απεμπλοκή.

Μεταξύ εκείνων που θεωρούν την επαγγελματική εξουθένωση ως μια διαδικασία, ο Cherniss (1980) την προσεγγίζει ως μια διαδικασία που χαρακτηρίζεται από αρνητικές αλλαγές στις στάσεις και τις συμπεριφορές προς τους ασθενείς που συμβαίνουν με την πάροδο του χρόνου, που συχνά

συνδέονται με την απογοήτευση των εργαζομένων για τα ιδανικά που τους οδήγησαν στη δουλειά. Βασιζόμενος σε αυτό το μοντέλο ο Gustafsson (2007) θεωρεί την εξάντληση ως την πρώτη φάση στην πορεία προς την επαγγελματική εξουθένωση, ενώ αυτή ολοκληρώνεται μόνο εάν οι νοσηλευτές παρουσιάζουν δυσλειτουργική συμπεριφορά, όπως κυνισμό ή/και αποδέσμευση. Ο Shirom (2011) υποστήριξε ότι η επαγγελματική εξουθένωση αποτελεί το αποτέλεσμα μακροχρόνιας έκθεσης σε συναισθηματικά απαιτητικές συνθήκες τόσο στην εργασία όσο και στη ζωή, εξαντλώντας τους διαθέσιμους πόρους του ατόμου και υποδηλώνοντας ότι η εξουθένωση δεν συνιστά αποκλειστικά επαγγελματικό σύνδρομο.

1.2 Επαγγελματική Εξουθένωση στους νοσηλευτές.

Η επαγγελματική εξουθένωση είναι ένα κοινό ψυχολογικό φαινόμενο μεταξύ των νοσηλευτών. Χαρακτηρίζεται από μείωση της σωματικής, συναισθηματικής και ψυχολογικής ενέργειας που προκύπτει από το εργασιακό άγχος που οδηγεί σε κυνισμό προς τους ασθενείς και τους συναδέλφους και αισθήματα χαμηλής αυτό-αποτελεσματικότητας. Η εξουθένωση μπορεί να προκύψει λόγω υπερφόρτωσης εργασίας, έλλειψης πόρων, ελέγχου και δικαιοσύνης, συγκρούσεων καθώς και απουσίας αίσθησης κοινότητας. Περιλαμβάνει 3 βασικές πτυχές (Rivas et al., 2021):

- Συναισθηματική εξάντληση: η κατάσταση της σωματικής και συναισθηματικής εξάντλησης από εργασιακό στρες, η οποία χαρακτηρίζεται από χαμηλή ενέργεια, κόπωση, κατάθλιψη, απελπισία και αδυναμία.
- Αποπροσωποποίηση: η διαπροσωπική πτυχή της επαγγελματικής εξουθένωσης που εκδηλώνεται με αίσθημα κόπωσης, αρνητικές συμπεριφορές προς τους άλλους και απόσπαση από τη φροντίδα και τις κατευθυντήριες οδηγίες.
- Χαμηλό Προσωπικό Επίτευγμα: η κατάσταση της αρνητικής αξιολόγησης του εαυτού του ως ανίκανου, ανεπιτυχούς και ανεπαρκούς και κατά συνέπεια οι εργαζόμενοι εμφανίζουν χαμηλά επίπεδα συνεισφοράς στην εργασία τους.

Στην πραγματικότητα, η επαγγελματική εξουθένωση είναι ένα δαπανηρό πρόβλημα τόσο για τους οργανισμούς όσο και για τους εργαζομένους, επειδή οι εκδηλώσεις της εξουθένωσης συμπεριλαμβανομένων των μειώσεων της σωματικής και ψυχολογικής ενέργειας, της αϋπνίας, του πονοκεφάλου, της κούρασης και της κατάθλιψης, οδηγούν σε αύξηση των ποσοστών απουσιών και του κύκλου εργασιών και κατά συνέπεια έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην την ποιότητα της περίθαλψης.

Η επαγγελματική εξουθένωση των νοσηλευτών έχει μελετηθεί ευρέως. Πολλές μελέτες έχουν εξετάσει την επίδραση διαφορετικών μεταβλητών στην επαγγελματική εξουθένωση ως μέρος των προσπαθειών που στοχεύουν στη μείωση αυτού του φαινομένου. Τα χαμηλότερα επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης συνδέονται με χαρακτηριστικά περιβάλλοντος επαγγελματικής πρακτικής, κοινωνική υποστήριξη και δομική και ψυχολογική ενδυνάμωση. Τα υψηλά επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης συνδέονται με την υπερφόρτωση της εργασίας, την εργασιακή δυσαρέσκεια και το κύκλο εργασιών. Ορισμένα δημογραφικά χαρακτηριστικά συνδέονται με υψηλά επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης: χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, εργασία σε νυχτερινές βάρδιες, καθώς και επίδραση οικογενειακής κατάστασης.

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΞΟΥΘΕΝΩΣΗ

Μελέτες σχετικά με την επαγγελματική εξουθένωση του νοσηλευτικού προσωπικού, δείχνουν μία σημαντική συσχέτιση μεταξύ δημογραφικών παραγόντων και επαγγελματικής εξουθένωσης. Συγκεκριμένα, παρατηρείται μια σημαντική σχέση μεταξύ των πτυχών του φύλου και της συναισθηματικής κόπωσης, περισσότερο στο γυναικείο φύλο συγκριτικά με τους άνδρες, δεδομένου ότι οι γυναίκες έχουν περισσότερες ευθύνες ταυτόχρονα στη δουλειά και στο σπίτι σε σύγκριση με τους άνδρες (Μπαλτζή κ.ά., 2012).

Υπάρχει επίσης, σημαντική σχέση μεταξύ της εργασιακής εμπειρίας και της συχνότητας εμφάνισης συναισθηματικής κόπωσης. Η συχνότητα της συναισθηματικής κόπωσης στους νοσηλευτές είναι γνωστό ότι μειώνεται μαζί με την αύξηση της εργασιακής εμπειρίας. Αυτά τα αποτελέσματα συμφωνούν με αρκετές μελέτες που υποδηλώνουν ότι υπάρχει σχέση μεταξύ εργασιακής εμπειρίας και συναισθηματικής κόπωσης. Οι νοσηλευτές που έχουν λιγότερη εμπειρία έχουν μεγαλύτερη ευαισθησία στην επαγγελματική εξουθένωση. Αυτό το φαινόμενο μπορεί να

οφείλεται στο ότι οι νοσηλευτές που είναι λιγότερο έμπειροι έχουν περιορισμένη αυτονομία στην εργασία τους. Αυτό, με τη σειρά του, συνδέεται με την εμφάνιση συναισθηματικής κόπωσης και μειωμένο ενδιαφέρον για εργασίες και δραστηριότητες που σχετίζονται με την εργασία (Tan et al., 2020).

Ακολούθως, υπάρχει σχέση μεταξύ της ηλικίας και της αποπροσωποποίησης των νοσηλευτών με την επίπτωση να είναι πιο διαδεδομένη μεταξύ των νεότερων νοσηλευτών (ηλικίας 20-30 ετών) στα γενικά νοσοκομεία που συμμετείχαν στις μελέτες. Αυτό το αποτέλεσμα συμφωνεί με την αναφορά του Maslach (1981) ότι ο επιπολασμός της επαγγελματικής εξουθένωσης είναι πιο συχνός στις νεότερες ηλικιακές ομάδες. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι σε αυτή την ηλικία, πολλοί νοσηλευτές μόλις αποκτούν την πρώτη τους εμπειρία στο επάγγελμα. Αυτά τα αποτελέσματα συμφωνούν με τα ευρήματα πολλών μελετών που αναφέρουν μείωση των επιπέδων επαγγελματικής εξουθένωσης με την αύξηση της ηλικίας. Μερικοί ερευνητές διαπίστωσαν ότι υπήρχε σημαντική σχέση μεταξύ ηλικίας και επαγγελματικής εξουθένωσης και επίσης σημαντική σχέση μεταξύ ηλικίας και αποπροσωποποίησης. Νεότεροι εργαζόμενοι τείνουν να παρουσιάζουν μεγαλύτερη εμπειρία αποπροσωποποίησης σε σύγκριση με τους μεγαλύτερους συναδέλφους (Holas et al., 2023).

Σημαντική είναι και η σχέση μεταξύ της εργασιακής κατάστασης και της συχνότητας αποπροσωποποίησης των νοσηλευτών στα νοσοκομεία. Η συχνότητα εμφάνισης του αριθμού των νοσηλευτών με καθεστώς μη δημοσίου υπαλλήλου παρουσιάζει υψηλότερα επίπεδα αποπροσωποποίησης σε σύγκριση με τους δημοσίου υπαλλήλους. Τα αισθήματα αδικίας στο χώρο εργασίας και εργασιακής ανασφάλειας μπορεί να είναι παράγοντες που σχετίζονται με την εργασιακή κατάσταση με την αποπροσωποποίηση των νοσηλευτών (Woo et al., 2020).

Υπάρχει σημαντική επίσης συσχέτιση μεταξύ της οικογενειακής κατάστασης και της μείωσης των επιδόσεων των νοσηλευτών που εργάζονται στα νοσοκομεία. Συγκεκριμένα, τα ανύπαντρα άτομα διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο επαγγελματικής εξουθένωσης όσον αφορά τα επαγγελματικά επιτεύγματα (Μπαλτζή κ.α., 2012). Οι κοινωνικοδημογραφικοί παράγοντες δύναται περαιτέρω να επηρεάζουν τη συχνότητα εμφάνισης συμπτωμάτων επαγγελματικής εξουθένωσης. Αν και τα αποτελέσματα κάποιων μελετών διαπιστώνουν ότι υπάρχει συσχέτιση διάφορων

κοινωνικοδημογραφικών παραγόντων και επαγγελματικής εξουθένωσης, υπάρχουν και μελέτες με αρκετούς περιορισμούς. Ένας από τους περιορισμούς που μπορεί να επηρεάσει τα αποτελέσματα αυτών είναι η περίοδος της μελέτης. Δύναται η μελέτη για παράδειγμα, να χρησιμοποιεί έναν συγχρονικό σχεδιασμό και να μην εξετάζει τις αλλαγές στο φαινόμενο, έτσι ώστε για άλλους ερευνητές να είναι απαραίτητο να αυξηθεί ο αριθμός των νοσηλευτών και νοσοκομείων που δεν περιορίζονται και ενδιαφέρονται για την ανάλυση των παραγόντων προσωπικότητας, των στάσεων προς εργασία και μεταβλητές που σχετίζονται με τις συνθήκες εργασίας και τον υπερβολικό φόρτο εργασίας (Alzailai et al., 2023). Σε αυτό το σημείο απαιτείται η ενδυνάμωση των νοσηλευτών για την αντιμετώπιση που είναι αποτελεσματική στη διαχείριση της πηγής των στρεσογόνων παραγόντων και στη βελτίωση του εργασιακού περιβάλλοντος και της ικανότητας των νοσηλευτών για τη μείωση της συχνότητας της εξουθένωσης των νοσηλευτών, λαμβάνοντας υπόψη τους κοινωνικοδημογραφικούς παράγοντες.

Οι παραπάνω συσχετίσεις και κάποιες ακόμα, θα παρουσιασθούν αναλυτικά μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης που ακολουθεί και θα δώσει τη δυνατότητα στον αναγνώστη να μελετήσει το φαινόμενο της επαγγελματικής εξουθένωσης σε σχέση με πλήθος μεταβλητών καθώς και συσχετίσεων αυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Η πανδημία COVID-19 είχε τεράστιο αντίκτυπο στα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης, αυξάνοντας τους κινδύνους ψυχολογικής δυσφορίας στους επαγγελματίες υγείας. Η εξουθένωση είναι μια παρατεταμένη απάντηση σε χρόνιους συναισθηματικούς και διαπροσωπικούς στρεσογόνους παράγοντες στην εργασία και ορίζεται από τις τρεις διαστάσεις της συναισθηματικής εξάντλησης, του κυνισμού και της προσωπικής αναποτελεσματικότητας. Παρακάτω, δύναται να παρουσιασθούν ένα πλήθος ερευνών σχετικές με το θέμα «Covid-19 και Burn Out στους Νοσηλευτές» επισημαίνοντας κάθε φορά τις μεταβλητές που μελετώνται. Επιδιώκεται να μελετηθούν όσο το δυνατόν ποικίλες μεταβλητές προς καλύτερη κατανόηση και μελέτη του διερευνώμενου θέματος.

Ανθεκτικότητα και Επαγγελματική Εξουθένωση

Ο αντίκτυπος αυτός παρουσιάζεται μέσα από το περιγραφικό σχεδιασμό εγκάρσιας τομής που χρησιμοποιήθηκε από τους Jose et al. (2020) για την αξιολόγηση της εξουθένωσης και της ανθεκτικότητας μεταξύ των νοσηλευτών πρώτης γραμμής στο τμήμα επειγόντων περιστατικών ενός κέντρου τριτοβάθμιας φροντίδας στη Βόρεια Ινδία κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Το δείγμα αποτελούνταν από 120 νοσηλευτές πρώτης γραμμής που εργάζονταν στο τμήμα επειγόντων περιστατικών, που επιλέχθηκαν με απλή τυχαία μέθοδο δειγματοληψίας. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν χρησιμοποιώντας τη γενική έρευνα απογραφής εξουθένωσης Maslach και την κλίμακα ανθεκτικότητας Connor–Davidson.

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι νοσηλευτές στα επείγοντα παρουσίασαν μέτριο έως σοβαρό επίπεδο εξουθένωσης τόσο σε επίπεδο συναισθηματικής εξάντλησης όσο και αποπροσωποποίησης, ήπιο έως μέτριο επίπεδο εξουθένωσης όσον αφορά τη μειωμένη

επαγγελματική επίδοση, ενώ παρουσίασαν μέτριο έως υψηλό επίπεδο ανθεκτικότητας. Οι δύο μετρήσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης, δηλαδή η συναισθηματική εξάντληση και η προσωπική αναποτελεσματικότητα είχαν μια σημαντικά αρνητική συσχέτιση με την ανθεκτικότητα μεταξύ των νοσηλευτών πρώτης γραμμής στην επείγουσα κατάσταση ($r = 0,25$, $p < 0,05$ και $r = 0,31$, $p < 0,01$, αντίστοιχα). Εντοπίστηκε, μάλιστα, μια σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της επαγγελματικής εξουθένωσης και της ανθεκτικότητας, η οποία πληροφορεί τον ρόλο της ανθεκτικότητας στην ανακούφιση της επαγγελματικής εξουθένωσης κατά τη διάρκεια αυτής της πανδημίας.

Η έρευνα καταλήγει ότι απαιτούνται αποτελεσματικές παρεμβάσεις για τη βελτίωση της ανθεκτικότητας για την ανακούφιση από την εξουθένωση των νοσηλευτών και τους στρεσογόνους παράγοντες στο χώρο εργασίας. Επίσης, η διοίκηση θα πρέπει να εξασφαλίσει έναν υγιή χώρο εργασίας και να υιοθετήσει θετική στάση και αρμονική σχέση με τους εργαζόμενους πρώτης γραμμής στον μετριασμό της πανδημίας.

Ποιότητα Ζωής και Επαγγελματική Εξουθένωση

Μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση παρατηρήθηκε ότι πλήθος μελετών διερευνούν τη συσχέτιση μεταξύ επαγγελματικής εξουθένωσης και ποιότητας ζωής στο νοσηλευτικό προσωπικό στις μονάδες εντατικής θεραπείας κατά τη διάρκεια της πανδημίας του κορωνοϊού και επιδιώκουν την εντόπιση επίδρασης των κοινωνικοδημογραφικών μεταβλητών.

Οι Meneguín et al. (2023) διεξήγαγαν μια συγχρονική μελέτη με 109 μέλη νοσηλευτικού προσωπικού σε μονάδες εντατικής θεραπείας ενός δημόσιου νοσοκομείου στη Βραζιλία. Η συλλογή δεδομένων περιελάμβανε τη χορήγηση ενός κοινωνικό-δημογραφικού ερωτηματολογίου καθώς και του καταλόγου WHOQOL-Bref και Oldenburg Burnout Inventory.

Οι συμμετέχοντες παρουσίασαν υψηλή κατάσταση εξουθένωσης και χαμηλή βαθμολογία στον φυσικό τομέα του οργάνου ποιότητας ζωής. Οι άνδρες ($p = 0,037$), το εισόδημα ($p = 0,011$) και η επαγγελματική εξουθένωση ($p < 0,001$) επηρέασαν ανεξάρτητα την ποιότητα ζωής ($p < 0,01$). Η ηλικία, το να είσαι τεχνικός νοσηλευτής και να εργάζεσαι σε δύο νοσοκομεία άσκησαν επίδραση στην κατάσταση εξουθένωσης ($p < 0,05$). Βρέθηκε αρνητική συσχέτιση μεταξύ της ποιότητας ζωής και της επαγγελματικής εξουθένωσης ($p < 0,01$).

Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης υπέδειξαν ότι οι συμμετέχοντες είχαν καλές βαθμολογίες ποιότητας ζωής, αν και ο φυσικός τομέας ήταν ο πιο διακυβευμένος. Ένα άλλο στοιχείο που παρουσιάστηκε είναι ότι οι συμμετέχοντες που είχαν συμπτώματα συνδρόμου επαγγελματικής εξουθένωσης είχαν αρνητικό αντίκτυπο στην ποιότητα ζωής.

Τα ευρήματα στο σύνολό τους έδειξαν ότι η επαγγελματική εξουθένωση λόγω επαγγελματικών συνθηκών επηρέασε αρνητικά τις αντιλήψεις για την ποιότητα ζωής του νοσηλευτικού προσωπικού που εργάζεται σε μονάδες εντατικής θεραπείας κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19.

Φύση Νοσηλευτικής Εργασίας και Επαγγελματική Εξουθένωση

Πληθώρα μελετών στη βιβλιογραφική αναμονή έχουν δείξει ότι οι ξαφνικές αλλαγές στη φύση της νοσηλευτικής εργασίας και στο εργασιακό τους περιβάλλον που σχετίζεται με την πανδημία COVID-19 έχουν επηρεάσει την επαγγελματική εμπειρία των νοσηλευτών και κατά συνέπεια οδήγησαν σε αύξηση της επαγγελματικής εξουθένωσης σε αυτήν την επαγγελματική ομάδα.

Έτσι, ο στόχος της μελέτης των Filipaska-Blejder et al. (2023) ήταν η μέτρηση της επαγγελματικής εξουθένωσης μεταξύ των νοσηλευτών που εργάζονται κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 (αλλαγή φύσης εργασίας) στην Πολωνία.

Διεξήχθη, λοιπόν, συγχρονική μελέτη με νοσοκόμες παιδιατρικής και χειρουργικής ($N = 110$, μέση ηλικία $51 \pm 6,92$) από το Επαρχιακό Ειδικό Νοσοκομείο στο Włocławek της Πολωνίας. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν το Link Burnout Questionnaire (LBQ) και το Socio-Demographic Questionnaire (SDQ). Τα δεδομένα αναλύθηκαν χρησιμοποιώντας τη συσχέτιση κατάταξης Spearman και τη δοκιμή Mann-Whitney U. Η μελέτη έδειξε ότι η υψηλή εξουθένωση επηρέασε το 6,4% των νοσηλευτών. Το επίπεδο επαγγελματικής εξουθένωσης για τις υποκλίμακες της ψυχοσωματικής εξάντλησης, της επιδείνωσης της σχέσης, της επαγγελματικής αναποτελεσματικότητας και της απογοήτευσης ήταν 28,2%, 26,4%, 11,8% και 13%, αντίστοιχα (μέση βαθμολογία: $19,85 \pm 6,51$, $18,03 \pm 13,7$, $\pm 13,5$, $\pm 13,7$, $\pm 13,7$, $\pm 18,03$, $\pm 13,7$, $\pm 13,5 \pm 7,03 \pm 13,7 \pm 5,1\%$). $\pm 5,85$, αντίστοιχα). Τα αποτελέσματα υπογράμμισαν ότι οι χειρουργικοί νοσηλευτές είχαν στατιστικά περισσότερες πιθανότητες να βιώσουν επαγγελματική εξουθένωση.

Αναλυτικότερα, η υψηλή εξουθένωση επηρέασε το 6,4% των νοσηλευτών που εργάζονταν στο Παιδιατρικό και Χειρουργικό Τμήμα του Επαρχιακού Ειδικού Νοσοκομείου στο Włocławek κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Με τη σειρά τους, σε επιμέρους υποκλίμακες, το υψηλότερο επίπεδο επαγγελματικής εξουθένωσης ήταν το εξής: 28,2% για ψυχοσωματική εξάντληση, 26,4% για επιδείνωση της σχέσης, 11,8% για επαγγελματική αναποτελεσματικότητα και 12,8% για απογοήτευση.

Η έρευνα αυτή επιβεβαιώνει για ποιο λόγο απαιτείται να διεξαχθεί περαιτέρω έρευνα και να ληφθούν μέτρα για τη βελτίωση του τρέχοντος εργασιακού περιβάλλοντος των νοσηλευτών, τη ρύθμιση του χρόνου εργασίας τους, τη δυνατότητα προσωπικής και επαγγελματικής ανάπτυξης και την παροχή υποστήριξης σε κάθε στάδιο της εξέλιξης και της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας.

Συναισθηματική Εξάντληση και Επαγγελματική Εξουθένωση

Για τον εντοπισμό της επαγγελματικής εξουθένωσης και της συναισθηματικής εξάντλησης μεταξύ των νοσηλευτών που εργάστηκαν για την αντιμετώπιση του COVID-19, παρουσιάζεται μια συγχρονική μελέτη των Müller de Magalhães (2022), που αναπτύχθηκε σε τέσσερα νοσοκομεία σε μια πρωτεύουσα στη νότια Βραζιλία. Το δείγμα (n=499) αποτελείται από νοσηλευτές και τεχνικούς/βοηθούς νοσηλευτών, οι οποίοι απάντησαν σε μια διαδικτυακή φόρμα που περιείχε κοινωνικο-επαγγελματικό χαρακτηρισμό και τον κατάλογο Burnout Maslach. Πραγματοποιήθηκε περιγραφική και συμπερασματική στατιστική ανάλυση, συμπεριλαμβανομένων πολλαπλών συγκριτικών δοκιμών.

Η επαγγελματική εξουθένωση εντοπίστηκε σε 60 (12%) εργαζόμενους, χωρίς σημαντική διαφορά μεταξύ των νοσοκομείων, αλλά με διαφορά διαστάσεων μεταξύ τους. Στη διάσταση της συναισθηματικής εξάντλησης, υψηλότερο ποσοστό (52,9%) βρέθηκε σε μέτριο επίπεδο. Εντοπίστηκε επικράτηση υψηλού επιπέδου επαγγελματικής επιτυχίας 95,4%.

Τα αποτελέσματα της μελέτης κατέγραψαν τη παρουσία της εξουθένωσης να είναι σημαντικά διαδεδομένη μεταξύ των νοσηλευτών και των γυναικών και ενίσχυσε την ανάγκη ανάπτυξης στρατηγικών για την προαγωγή της υγείας των νοσηλευτών, παρέχοντας βελτίωση στις υπηρεσίες υγείας και μείωση των κινδύνων περίθαλψης και εργασίας.

Κοινωνικοδημογραφικοί, Επαγγελματικοί, Ψυχολογικοί παράγοντες και Επαγγελματική Εξουθένωση

Οι νοσηλευτές στην πρώτη γραμμή σε κάθε τομέα του συστήματος υγείας αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του κλάδου των υπηρεσιών υγείας, βιώνοντας στενά όλα τα αρνητικά γεγονότα κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

Η μελέτη των Hur et al. (2022) είχε στόχο να διερευνήσει την επίδραση της πανδημίας COVID-19 στην επαγγελματική εξουθένωση των νοσηλευτών και σε συναφείς παράγοντες (κοινωνικοδημογραφικοί, επαγγελματικοί, ψυχολογικοί).

Αυτή η μελέτη ήταν μια ταχεία συστηματική ανασκόπηση. Επιλέχθηκαν συνολικά 751 μελέτες, εκ των οποίων οι 13 ήταν συμβατές με τα κριτήρια ένταξης. Το μέγεθος του δείγματος κυμάνθηκε από 107 έως 12.596. Οι μελέτες προσδιόρισαν ότι τα επίπεδα εξουθένωσης των νοσηλευτών ήταν γενικά μέτρια και πάνω κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Κοινωνικοδημογραφικοί, επαγγελματικοί, ψυχολογικοί παράγοντες και παράγοντες που σχετίζονται με τον COVID-19 επηρέασαν αυτήν την εξουθένωση.

Διάφοροι παράγοντες αύξησαν την εξουθένωση των νοσηλευτών κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Ως αποτέλεσμα αυτής της ανασκόπησης, το φύλο παρατηρήθηκε να είναι ένα αμφιλεγόμενο θέμα επειδή ορισμένες προηγούμενες μελέτες έδειξαν ότι επειδή υπάρχουν μελέτες που δείχνουν ότι η συναισθηματική εξάντληση είναι υψηλή τόσο στις γυναίκες όσο και στους άνδρες. Επιπλέον, μελέτες έχουν δείξει ότι οι άνδρες έχουν υψηλότερα επίπεδα αποπροσωποποίησης, ενώ οι γυναίκες έχουν χαμηλότερα προσωπικά επιτεύγματα. Αφού εκτέθηκαν σε στρεσογόνα γεγονότα, οι γυναίκες είχαν μεγαλύτερη πιθανότητα να τραυματιστούν σε σύγκριση με τους άνδρες.

Μια μετα-ανάλυση που περιελάμβανε 57 μελέτες διαπίστωσε ότι οι άνδρες νοσηλευτές είχαν υψηλότερο επίπεδο επαγγελματικής εξουθένωσης σε σύγκριση με τις γυναίκες νοσοκόμες. Οι μεταβλητές συντονισμού (ηλικία, ικανοποίηση από την εργασία, θέση, κλινική εμπειρία κ.λπ.) θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για να ληφθούν πιο έγκυρα αποτελέσματα που σχετίζονται με τον ρόλο του φύλου στην επαγγελματική εξουθένωση των νοσηλευτών. Κατά τη διάρκεια της

πανδημίας COVID-19, η συναισθηματική εξάντληση και η αποπροσωποποίηση ήταν υψηλότερες και τα προσωπικά επιτεύγματα ήταν χαμηλότερα σε νοσηλευτές κάτω των 30 ετών. Μελέτες διαπίστωσαν ότι οι άγαμοι νοσηλευτές βίωσαν υψηλότερα επίπεδα συναισθηματικής εξάντλησης και αποπροσωποποίησης και οι νοσηλευτές χωρίς παιδιά είχαν υψηλότερη αποπροσωποποίηση και χαμηλότερα προσωπικά επιτεύγματα. Αυτό μπορεί να προέκυψε από το γεγονός ότι οι νέοι νοσηλευτές έχουν λιγότερη εμπειρία στην αντιμετώπιση παγκόσμιων γεγονότων όπως οι πανδημίες.

Η εξουθένωση των νοσηλευτών επηρεάστηκε επίσης από ψυχολογικούς παράγοντες. Οι νοσηλευτές παρουσίασαν επίσης άλλα ψυχολογικά προβλήματα υγείας, όπως κατάθλιψη, άγχος, ψυχολογική δυσφορία, διαταραχές ύπνου και αϋπνία, κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Οι αναλύσεις αυτής της μελέτης προσδιόρισαν ότι η αϋπνία και η αντίληψη της υγείας της ίδιας ως κακής είχαν θετική συσχέτιση με την επαγγελματική εξουθένωση, ενώ η ψυχολογική ανθεκτικότητα είχε αρνητική συσχέτιση με τη συναισθηματική εξάντληση. Επιπλέον, η συναισθηματική κόπωση, οι διαπροσωπικές συγκρούσεις και η σύγκρουση ρόλων ήταν θετικοί προγνωστικοί παράγοντες της επαγγελματικής εξουθένωσης. Οι νοσηλευτές παλεύουν με ψυχολογικά προβλήματα πιο συχνά από άλλους επαγγελματίες υγείας και αυτή η κατάσταση είναι πιο δύσκολη για αυτούς. Νοσηλευτές που παρέχουν πρωτοβάθμια περίθαλψη σε ασθενείς .

Πολύ σημαντικά λοιπόν, τα αποτελέσματα αυτής της ανασκόπησης καθώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μελέτη των παραγόντων μείωσης της επίδρασης της πανδημίας στους νοσηλευτές και της ανάπτυξης στρατηγικών για την προστασία των νοσηλευτών από την επαγγελματική εξουθένωση σε παρόμοιες πιθανές καταστάσεις.

Φύλο – Ηλικία και Επαγγελματική Εξουθένωση

Τη προηγούμενη μελέτη έρχεται να συμπληρώσει η μελέτη των Dadkhah-Tehrani et Adib-Hajbagheri (2022) εστιαζόμενη στο φύλο και την ηλικία των νοσηλευτών και στη συμβολή αυτού στην επαγγελματική εξουθένωση.

Επί του παρόντος, το ξέσπασμα του COVID-19 είχε και έχει επιβάλει ένα ευρύ φάσμα στρεσογόνων παραγόντων που μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά τους νοσηλευτές και άλλους εργαζόμενους στον τομέα της υγείας.

Αυτή η συγχρονική περιγραφική μελέτη διεξήχθη το 2019 σε 372 νοσηλευτές που εργάζονταν στους κλινικούς θαλάμους του νοσοκομείου Shahid Beheshti του Kashan, Ιράν. Για τη συλλογή δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο δύο μερών. Το πρώτο μέρος αποτελούνταν από δημογραφικές ερωτήσεις και το δεύτερο μέρος ήταν η απογραφή της επαγγελματικής εξουθένωσης Maslach. Η ανάλυση δεδομένων διεξήχθη με το SPSS 16 χρησιμοποιώντας Mann-Whitney U και ανεξάρτητα δείγματα t-test.

Από τα ευρήματα, για τους 372 νοσηλευτές που συμμετείχαν σε αυτή τη μελέτη, η μέση συνολική επαγγελματική εξουθένωση ήταν $45,16 \pm 22,84$ που δείχνει την επαγγελματική εξουθένωση σε μέτριο επίπεδο. Η μέση επαγγελματική εξουθένωση ήταν σημαντικά υψηλότερη σε νοσηλευτές ηλικίας άνω των 30 ετών ($p < 0,01$), σε άνδρες ($p = 0,05$) και σε νοσηλευτές που εργάζονταν σε χειρουργεία ($p < 0,001$).

Επίπεδα Φόβου και Επαγγελματική Εξουθένωση

Στις μελέτες που έχουν διεξαχθεί έως τώρα, διαπιστώθηκε ότι οι χειρουργικοί νοσηλευτές είχαν ψυχολογικά προβλήματα όπως άγχος, φόβο, κατάθλιψη, στρες, δυσκολίες επικοινωνίας εντός της ομάδας, φόρτο εργασίας, ανεπάρκεια υλικών και ηθικών συστημάτων υποστήριξης, καθώς και σωματικά και κοινωνικά προβλήματα κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

Η παρούσα μελέτη των Savsar & Karayurt (2023) στόχευσε σε ένα από τα παραπάνω, στον προσδιορισμό των επιπέδων φόβου και εξουθένωσης που σχετίζεται με τον COVID-19 και παραγόντων που επηρεάζουν τους χειρουργικούς νοσηλευτές.

Η μελέτη ακολούθησε περιγραφικό και συγχρονικό σχεδιασμό. Το δείγμα της μελέτης περιελάμβανε 321 νοσηλευτές που εργάζονταν σε χειρουργικές μονάδες και χειρουργικές αίθουσες στην Τουρκία. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν με μια φόρμα κοινωνικοδημογραφικών και επαγγελματικών χαρακτηριστικών, την κλίμακα φόβου για τον COVID-19 και την κλίμακα εξουθένωσης COVID-19 μέσω μιας φόρμας Google μεταξύ 1ης Αυγούστου και 15ης Οκτωβρίου

2021. Τα δεδομένα που ελήφθησαν αναλύθηκαν με ανεξάρτητες ομάδες t-test, One -Way ANOVA και απλές και πολλαπλές αναλύσεις γραμμικής παλινδρόμησης.

Στα αποτελέσματα, οι νοσηλευτές είχαν μέτρια επίπεδα φόβου ($20,00 \pm 6,77$ · Ελάχ.–Μέγ.: 7–35) και εξουθένωσης ($29,52 \pm 10,03$ · Ελάχ.–Μέγ.: 10–50) λόγω του COVID-19. Το γυναικείο φύλο και η πίστη στην έλλειψη προσωπικού υγείας ήταν προγνωστικά του φόβου και της εξουθένωσης που σχετίζονται με τον COVID-19. Η ηλικία δεν ήταν προγνωστική του φόβου για τον COVID-19 και η εκπαίδευση σχετικά με τον COVID-19, η έκθεση στη βία, η ύπαρξη επαρκών προμηθειών γυαλιών/ασπίδων προσώπου και η ύπαρξη περιορισμένου αριθμού ποδιών/φόρτου εργασίας δεν προέβλεπαν την εξουθένωση που σχετίζεται με τον COVID-19. Ο φόβος για τον COVID-19 ήταν προγνωστικός της εξουθένωσης λόγω COVID-19.

Μάλιστα, οι γυναίκες νοσοκόμες που πίστευαν στην έλλειψη υγειονομικού προσωπικού είχαν υψηλότερα επίπεδα φόβου και εξουθένωσης λόγω του COVID-19. Καθώς ο φόβος για τον COVID-19 αυξανόταν, το ίδιο αυξήθηκε και η εξουθένωσή τους.

Η μελέτη κατέληξε ότι οι νοσηλευτές που εργάζονται σε χειρουργικές μονάδες θα πρέπει να λαμβάνουν εκπαίδευση σχετικά με τις στρατηγικές αντιμετώπισης, λαμβάνοντας υπόψη τους παράγοντες που επηρεάζουν τον φόβο και την εξουθένωση που σχετίζεται με πανδημίες όπως ο COVID-19.

Ποιότητα Φροντίδας και Επαγγελματική Εξουθένωση

Τα τελευταία χρόνια, η έρευνα εστιάζεται στη σχέση μεταξύ της εξουθένωσης νοσηλευτών, της χαμένης νοσηλευτικής φροντίδας και της ποιότητας της φροντίδας μετά την πανδημία COVID-19.

Η ποιότητα της περίθαλψης και η χαμένη νοσηλευτική φροντίδα μπορεί να είναι συνέπειες της εξουθένωσης νοσηλευτών. Λίγα είναι γνωστά για το πώς αυτοί οι παράγοντες σχετίζονται με την εξουθένωση των νοσηλευτών μετά την πανδημία COVID-19.

Η μελέτη των Nantsupawat et al. (2023) χρησιμοποίησε έναν εγκάρσιο συσχετιστικό σχεδιασμό και διεξήχθη σε 12 γενικά νοσοκομεία σε όλη την Ταϊλάνδη από τον Αύγουστο έως τον Οκτώβριο του 2022. Στο σύνολό τους 394 νοσηλευτές που παρείχαν άμεση νοσηλευτική φροντίδα σε

ασθενείς κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 ολοκλήρωσαν την έρευνα. Για τη συλλογή δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν η υποκλίμακα Συναισθηματικής Εξάντλησης (EE) της Έρευνας Απογραφής Εξουθένωσης του Maslach-Human Services (MBI-HSS), της έρευνας MISSCARE και της ποιότητας της φροντίδας που αναφέρθηκαν από νοσηλευτές. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν περιγραφικές στατιστικές και μοντέλα λογιστικής παλινδρόμησης.

Τα αποτελέσματα ανέδειξαν περίπου το τριάντα έξι τοις εκατό των νοσηλευτών να έχουν επαγγελματική εξουθένωση μετά την πανδημία COVID-19. Η απώλεια νοσηλευτικής φροντίδας ήταν υψηλότερη μεταξύ των νοσηλευτών με επαγγελματική εξουθένωση. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες ανέφεραν ασθένεια/συμπτώματα όπως άγχος, κόπωση, έλλειψη συγκέντρωσης και προβλήματα ύπνου. Μετά την προσαρμογή για τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, κάθε επιπλέον μονάδα συναισθηματικής εξάντλησης συσχετίστηκε με 1,61 φορές υψηλότερες πιθανότητες απώλειας νοσηλευτικής φροντίδας, 3,37 φορές υψηλότερες πιθανότητες κακής ποιότητας νοσηλευτικής φροντίδας και 2,62 φορές υψηλότερες πιθανότητες κακής ποιότητας φροντίδας για τη συνολική μονάδα.

Τα ευρήματα της μελέτης καταδεικνύουν ότι η επαγγελματική εξουθένωση σχετίζεται με χαμένη νοσηλευτική φροντίδα και κακή ποιότητα φροντίδας μετά την πανδημία COVID-19. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής, οι διαχειριστές νοσοκομείων και οι διευθυντές νοσηλευτών θα πρέπει να επενδύσουν σε στρατηγικές για τη μείωση της εξουθένωσης των νοσηλευτών, η οποία μπορεί να αυξήσει την ασφάλεια των ασθενών και την ποιότητα της περίθαλψης.

Πνευματικότητα και Επαγγελματική Εξουθένωση

Η πνευματικότητα μπορεί να κάνει έναν νοσηλευτή να έχει αυτο-αποδοχή στις συνθήκες και τις αλλαγές που συμβαίνουν στον εαυτό του και στο εργασιακό του περιβάλλον και να προσαρμοστεί στις συνθήκες που βιώνει. Οι νοσηλευτές που εργάστηκαν σε νοσοκομεία κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 αντιμετώπισαν καταστάσεις που είναι ευάλωτες σε συναισθηματικές διαταραχές όπως δυσφορία, άγχος και στρες, αυτές οι καταστάσεις δύναται να οδηγήσουν σε εξάντληση.

Η μελέτη των Minanda Putri et al. (2022) στοχεύει να προσδιορίσει την επίδραση της πνευματικότητας στην επαγγελματική εξουθένωση σε νοσηλευτές σε νοσοκομεία στη Δυτική Σουμάτρα της Ινδονησίας.

Ο πληθυσμός αυτής της μελέτης ήταν νοσηλευτές σε τέσσερα νοσοκομεία στην επαρχία της Δυτικής Σουμάτρας, με συνολικό δείγμα 221 νοσηλευτών που επιλέχθηκαν με αναλογική τυχαία μέθοδο δειγματοληψίας. Το όργανο που χρησιμοποιήθηκε ήταν το Σύντομο Πολυδιάστατο Μέτρο Θρησκευτικότητας/Πνευματικότητας για τη μέτρηση της πνευματικότητας των νοσηλευτών και για τον προσδιορισμό της επαγγελματικής εξουθένωσης στους νοσηλευτές, το ερωτηματολόγιο Maslach Burnout Inventory.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η πνευματικότητα των νοσηλευτών ήταν μέτρια, με μέση τιμή 3,40. Οι νοσηλευτές παρουσίασαν ένα μέτριο επίπεδο εξουθένωσης με μέσο όρο βαθμολογίας 2,1. Τα στατιστικά αποτελέσματα δεν έδειξαν σημαντική σχέση μεταξύ πνευματικότητας και εξουθένωσης νοσηλευτών σε νοσοκομεία στη Δυτική Σουμάτρα κατά τη διάρκεια του COVID-19.

Η μελέτη αυτή επεδίωξε ότι το νοσοκομείο θα μπορούσε να κάνει θρησκευτικές δραστηριότητες για την πρόληψη της εξουθένωσης των νοσηλευτών, έτσι ώστε οι νοσηλευτές να μπορούν να αντιμετωπίσουν προβλήματα στο χώρο εργασίας.

Ψυχική Απόσταση και Επαγγελματική Εξουθένωση

Λαμβάνοντας υπόψη την παράταση της πανδημίας COVID-19, επιδιώχθηκε να αντιμετωπιστεί η έλλειψη μελετών σχετικά με την επαγγελματική εξουθένωση, ιδιαίτερα στους εργαζόμενους στον τομέα της υγείας. Η παρούσα έκθεση των Young et al. (2023) στόχευσε στον εντοπισμό των παραγόντων κινδύνου της επαγγελματικής εξουθένωσης συγκρίνοντας το επίπεδο της επαγγελματικής εξουθένωσης μεταξύ νοσηλευτών σε γενικούς θαλάμους και νοσηλευτών σε θαλάμους ειδικευμένων για COVID-19 σε εθνικό πανεπιστημιακό νοσοκομείο.

Μια έρευνα βασισμένη στην κορεατική έκδοση του Εργαλείου Αξιολόγησης Burnout (BAT-K) πραγματοποιήθηκε λοιπόν σε νοσηλευτές μεταξύ 10 Ιανουαρίου και 31 Ιανουαρίου 2022. Το BAT-K αποτελείται από εξάντληση, νοητική απόσταση, γνωστική εξασθένηση, συναισθηματική εξασθένηση και δευτερεύοντα συμπτώματα.

Συνολικά 165 νοσηλευτές, συμπεριλαμβανομένων 81 νοσηλευτών από την ειδική πτέρυγα COVID-19, συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο. Το ποσοστό των νοσηλευτών του γενικού θαλάμου με βαθμολογία συναισθηματικής βλάβης πάνω από το κλινικό όριο ήταν υψηλότερο από αυτό των νοσηλευτών θαλάμου COVID-19. Η γενική πτέρυγα σε σύγκριση με την πτέρυγα COVID-19 αύξησε τον κίνδυνο εμφάνισης συμπτωμάτων ολικού πυρήνα. Δύο παράγοντες αύξησαν τον κίνδυνο σχετικά με την ψυχική απόσταση: η μικρή διάρκεια καριέρας και η υποκείμενη νόσος.

Σε αντίθεση με προηγούμενες μελέτες, ο κίνδυνος εξουθένωσης στους νοσηλευτές του θαλάμου COVID-19 ήταν χαμηλότερος από αυτόν των νοσηλευτών του γενικού θαλάμου. Ο κίνδυνος σχετικά με την ψυχική απόσταση συσχετίστηκε με τη σύντομη διάρκεια καριέρας και την παρουσία μιας υποκείμενης νόσου.

Νοσηλευτική Ηγεσία και Επαγγελματική Εξουθένωση

Το πρόβλημα της νοσηλευτικής εξουθένωσης εάν δεν αντιμετωπιστεί μπορεί να είναι τραυματικό για το νοσηλευτή. Μπορεί να οδηγήσει σε πολλά προβλήματα που μπορούν να αποσταθεροποιήσουν τον τρόπο εργασίας των νοσηλευτών και άλλων κλινικών γιατρών. Είναι επιτακτική ανάγκη να μελετηθούν λοιπόν, οι βέλτιστες πρακτικές που μπορούν να μειώσουν την εξουθένωση του νοσηλευτικού προσωπικού.

Σκοπός της ερευνητικής μελέτης του Gyekye (2023) είναι να αξιολογήσει τη συσχέτιση μεταξύ αποτελεσματικής νοσηλευτικής ηγεσίας και εξουθένωσης του νοσηλευτικού προσωπικού κατά τη διάρκεια πανδημιών.

Ο σχεδιασμός της διατομεακής αυτής έρευνας χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή δεδομένων και την αξιολόγηση του επιπέδου επαγγελματικής εξουθένωσης μεταξύ των νοσηλευτών και της επιρροής της ηγεσίας των νοσηλευτών κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Πεντακόσιοι (N = 500) νοσηλευτές από έναν πληθυσμό 1500 νοσηλευτών που εργάστηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας στο Upper Bronx της Νέας Υόρκης ανταποκρίθηκαν σε μια πρόσκληση να συμμετάσχουν σε αυτή τη μελέτη με εστίαση σε τρεις θεωρίες και τρεις έρευνα ηγεσίας, συμπεριφοράς και εξουθένωσης εργαλεία.

Χρησιμοποιώντας περιγραφικές στατιστικές, συγκρίσεις μέσων και συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της μελέτης, αποκαλύφθηκε ότι σχεδόν όλοι οι ερωτηθέντες βίωσαν εξουθένωση και υπήρχε συσχέτιση μεταξύ αποτελεσματικής ηγεσίας, διαχείρισης και εξουθένωσης νοσηλευτικού προσωπικού.

Συγκεκριμένα, η επίδραση της νοσηλευτικής εξουθένωσης μπορεί να αντιμετωπιστεί ή να αποφευχθεί από τη νοσηλευτική ηγεσία, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια κρίσεων και πανδημιών, εάν εφαρμοστούν κατάλληλες και αποτελεσματικές στρατηγικές ηγεσίας όπως αποτυπώνονται σε αυτή τη μελέτη. Η μελέτη βρήκε μια σημαντική συσχέτιση μεταξύ των ικανοτήτων των ηγετών και των διευθυντών νοσηλευτικής και της υποστήριξης που παρέχεται στους νοσηλευτές για να ξεπεράσουν τις αντιλήψεις περί επαγγελματικής εξουθένωσης και εργασιακού στρες. Διαπιστώθηκε ότι οι αποτελεσματικές πρακτικές ηγεσίας θα μπορούσαν να βοηθήσουν τους νοσηλευτές να εργαστούν βέλτιστα κατά τη διάρκεια της κρίσης της πανδημίας, ενώ η κακή ηγεσία και η υποστήριξη στο προσωπικό δημιούργησαν υψηλότερους κινδύνους επαγγελματικής εξουθένωσης. Εντοπίστηκαν επίσης διάφοροι παράγοντες που σχετίζονται με τα αποτελέσματα της επαγγελματικής εξουθένωσης μεταξύ των νοσηλευτών, τα οποία θα πρέπει να αντιμετωπιστούν κατά τη διαχείριση και την καθοδήγηση των επαγγελματιών νοσηλευτικής σε παρόμοιες καταστάσεις.

Τα δεδομένα που ελήφθησαν πέρασαν τόσο από εσωτερική όσο και από εξωτερική εγκυρότητα για τη βελτιστοποίηση αυτής, ακολουθώντας τη σειρά αναγνώρισης, συλλογής, ανάλυσης και ερμηνείας των ευρημάτων. Η επίδραση της νοσηλευτικής εξουθένωσης μπορεί να αντιμετωπιστεί ή να προληφθεί από τη νοσηλευτική ηγεσία, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια κρίσεων και πανδημιών.

Κόπωση και Επαγγελματική Εξουθένωση

Η πανδημία του κορονοϊού (COVID-19) είναι μια άνευ προηγουμένου παγκόσμια κρίση υγείας με συναισθηματικό και σωματικό αντίκτυπο στους εργαζόμενους στον τομέα της υγείας. Η μελέτη των Sikaras et al. (2022) αφορούσε τη διερεύνηση των επιπέδων κόπωσης και εξουθένωσης στο νοσηλευτικό προσωπικό κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Στην εν λόγω μελέτη συμμετείχαν νοσηλευτικό προσωπικό από νοσοκομεία της Ελλάδας τον Φεβρουάριο του 2021, το οποίο συμπλήρωσε τα ερωτηματολόγια Fatigue (FAS) και Burnout (CBI). Καταγράφηκε το φύλο, η

ηλικία, τα έτη εργασιακής εμπειρίας, ο χώρος εργασίας (θάλαμοι COVID-19 ή μη-COVID-19) και η κατάσταση μόλυνσης από τον SARS-CoV-2.

Το δείγμα περιελάμβανε 593 γυναίκες και 108 άνδρες, με μέση ηλικία $\pm$ SD: $42,9 \pm 9,9$ έτη και $18,14 \pm 10,8$ έτη εργασιακή εμπειρία. Λίγο περισσότεροι από τους μισούς (367, 52,4%) εργάζονταν σε τμήματα COVID-19. Πενήντα έξι (8%) βρέθηκαν θετικοί στον SARS-CoV-2 και 14 από αυτούς χρειάστηκε να υποβληθούν σε θεραπεία. Οι μέσες βαθμολογίες $\pm$ SD FAS και CBI ήταν $25,6 \pm 7,4$ και $46,9 \pm 18,8$, αντίστοιχα (67,9% και 42,9% είχαν βαθμολογίες που υποδηλώνουν κόπωση και εξουθένωση, αντίστοιχα). Οι γυναίκες εμφάνισαν υψηλότερες τιμές και στις δύο κλίμακες ($p < 0,01$). Τα άτομα που εργάζονταν σε θαλάμους COVID-19 σημείωσαν σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία τόσο στην κλίμακα FAS όσο και στην κλίμακα CBI. ήταν επίσης νεότεροι και με λιγότερη εργασιακή εμπειρία ($p < 0,01$). Το προσωπικό που υποβλήθηκε σε θεραπεία για τον COVID-19 σημείωσε υψηλότερη βαθμολογία στην κλίμακα εξουθένωσης ($p < 0,01$) από το μη μολυσμένο προσωπικό. Η κόπωση έδειξε ισχυρή θετική συσχέτιση με την επαγγελματική εξουθένωση ($p < 0,01$, $r = 0,70$). Η διακύμανση της κόπωσης εξηγήθηκε κατά 47,0% και 6,1% από τις βαθμολογίες στις υποκλίμακες της προσωπικής και επαγγελματικής εξουθένωσης, αντίστοιχα. Με λίγα λόγια, οι νοσηλευτές που εργάζονταν με ασθενείς με COVID-19 είχαν υψηλότερα ποσοστά κόπωσης και εξουθένωσης σε σύγκριση με εκείνους που εργάζονταν αλλού.

Πρόθεση Αποχώρησης σε συνάρτηση με την Επαγγελματική Εξουθένωση

Οι Christianson et al. (2022) μέσω μελέτης μεικτής μεθόδου επεδίωξαν να κατανοήσουν τις σχέσεις μεταξύ της επαγγελματικής εξουθένωσης, της κόπωσης και της πρόθεσης να εγκαταλείψει κανείς το νοσηλευτικό επάγγελμα. Το μοντέλο Απαιτήσεις Εργασίας-Πόροι χρησιμοποιήθηκε για την πρόβλεψη της πρόθεσης αποχώρησης ως συνάρτηση της επαγγελματικής εξουθένωσης, κόπωσης και φροντίδας ασθενών με COVID-19 σε ένα δείγμα 1299 νοσοκόμων στις ΗΠΑ. Μεγαλύτερες βαθμολογίες επαγγελματικής εξουθένωσης και κόπωσης συσχετίστηκαν με την πρόθεση να εγκαταλείψουν το επάγγελμα.

Η πανδημία του COVID-19 άσκησε σωματική, ψυχική και συναισθηματική πίεση στους νοσηλευτές. Η επαγγελματική εξουθένωση και η κόπωση συσχετίστηκαν θετικά με την πρόθεση

εγκατάλειψης του επαγγέλματος, ωστόσο η εργασία με ασθενείς με COVID-19 συσχετίστηκε με χαμηλότερη πρόθεση εγκατάλειψης του επαγγέλματος σε αντίθεση με ευρήματα προηγούμενων μελετών. Αν και η αποζημίωση των νοσηλευτών δεν μετρήθηκε άμεσα από αυτή τη μελέτη, πολλοί συμμετέχοντες συζήτησαν οικονομικούς λόγους ως κίνητρο για να παραμείνουν στο επάγγελμα στο ποιοτικό μέρος της μελέτης.

Τα δεδομένα αυτά απαιτούν περαιτέρω έρευνα για να αξιολογηθεί ο πιθανός ρόλος της αποζημίωσης στον μετριασμό της πρόθεσης εγκατάλειψης του επαγγέλματος παρά την αυξημένη επαγγελματική εξουθένωση. Η αυξημένη εξουθένωση νοσηλευτών κατά τη διάρκεια της πανδημίας εγείρει ανησυχίες τόσο για τον αντίκτυπό της στο νοσηλευτή όσο και για τις αρνητικές συνέπειες του να συνεχίσουν να εργάζονται στους ρόλους τους οι νοσηλευτές. Οι στρεσογόνοι παράγοντες που σχετίζονται με την εργασία κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 πρέπει να βελτιωθούν για να διατηρηθεί ένα λειτουργικό νοσηλευτικό εργατικό δυναμικό.

Προστατευτικοί Παράγοντες και Επαγγελματική Εξουθένωση

Η πανδημία COVID-19 είχε και έχει πιέσει τα νοσοκομεία και τους εργαζόμενους στον τομέα της υγείας που ασχολούνται με την καταπολέμηση του ιού με περιορισμένες γνώσεις και πόρους. Οι νοσηλευτές της Μονάδας Εντατικής Θεραπείας (ΜΕΘ) είναι μεταξύ των εργαζομένων στον τομέα της υγείας που πλήττονται περισσότερο από την πανδημία και κινδυνεύουν να αναπτύξουν σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης.

Η παρούσα μελέτη των Toscano et al. (2022) στοχεύει να διερευνήσει τον επιπολασμό των συμπτωμάτων επαγγελματικής εξουθένωσης μεταξύ των νοσηλευτών της ΜΕΘ και να εντοπίσει τον ατομικό, οργανωτικό και συμφραζόμενο κίνδυνο και τους προστατευτικούς παράγοντες της επαγγελματικής εξουθένωσης σε νοσηλευτές ΜΕΘ κατά την πανδημία COVID-19.0

Για αυτό το λόγο πραγματοποιήθηκε μια ανασκόπηση του πεδίου εφαρμογής αναζητώντας τα PubMed, Scopus και Web of Science. Συμπεριλήφθηκαν μόνο εργασίες με εμπειρικά δεδομένα και αναφερόμενες σε νοσηλευτές ΜΕΘ. Συνολικά προέκυψαν 350 αρχικά αποτελέσματα και εξετάστηκαν 40 πλήρη κείμενα. Δώδεκα εργασίες αποτέλεσαν το τελικό δείγμα της ανάλυσης.

Τα αποτελέσματα ανέδειξαν υψηλά επίπεδα συμπτωμάτων επαγγελματικής εξουθένωσης μεταξύ των νοσηλευτών της ΜΕΘ κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Ο αυξημένος φόρτος εργασίας, η έλλειψη εξοπλισμού, το κοινωνικό στίγμα και ο φόβος της μετάδοσης αναδείχθηκαν ως βασικοί παράγοντες κινδύνου. Η κοινωνική υποστήριξη από ηγέτες και συναδέλφους, η επαγγελματική αναγνώριση, η χρήση εργαλείων προσωπικής προστασίας και η επιτυχής ανάκαμψη των ασθενών αναδείχθηκαν ως κύριοι προστατευτικοί παράγοντες.

Τα παρόντα αποτελέσματα μπορεί να πληροφορήσουν την ανάπτυξη έγκαιρων ενεργειών για την αντιμετώπιση της εξουθένωσης σε νοσηλευτές ΜΕΘ κατά τη διάρκεια αυτής της πανδημίας COVID-19 και σε ένα σενάριο μετά τον COVID-19.

Ενημέρωση και Επαγγελματική Εξουθένωση

Για τον προσδιορισμό των επιπέδων επαγγελματικής εξουθένωσης μεταξύ των Ελλήνων νοσηλευτών κατά το πρώτο κύμα της πανδημίας της νόσου του Coronavirus 2019 και τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των επιπέδων επαγγελματικής εξουθένωσης, ικανοποίησης και ανησυχίας για πληροφορίες, εξοπλισμό ατομικής προστασίας (ΜΑΠ) και ασφάλεια για τον COVID -19 διεξήχθη συγχρονική μελέτη των Rovithis et al. (2022).

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν χρησιμοποιώντας την υποκλίμακα Burnout της ελληνικής έκδοσης της Κλίμακας Επαγγελματικής Ποιότητας Ζωής. Προστέθηκαν ερωτήσεις σχετικά με την ικανοποίηση και την ανησυχία σχετικά με τις πληροφορίες, τα ΜΑΠ και την ασφάλεια για τον COVID-19. Χρησιμοποιήθηκε η βολική μέθοδος δειγματοληψίας. Εφαρμόστηκαν περιγραφικές στατιστικές και ανάλυση πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης και οι κατανομές δοκιμάστηκαν για τη συμμετρία τους με τη μέθοδο του Bloom.

Το δείγμα αποτελείται από 301 νοσηλευτές που εργάζονται σε δημόσια και ιδιωτικά νοσοκομεία της Ελλάδας. Ένα μέτριο επίπεδο επαγγελματικής εξουθένωσης βρέθηκε στους Έλληνες νοσηλευτές (μέσος όρος = 29,95, $\pm 4,75$). Όσον αφορά την ικανοποίηση και την ανησυχία σχετικά με τις πληροφορίες / ενημέρωση και την ασφάλεια για τον COVID-19, οι νοσηλευτές εξέφρασαν συνολική χαμηλή ικανοποίηση με μέση βαθμολογία 1,96 ($\pm 0,77$) και υψηλά επίπεδα ανησυχίας με μέση βαθμολογία 3,19 ($\pm 0,85$). Η αυξημένη ικανοποίηση σχετικά με τις παρεχόμενες πληροφορίες

συσχετίστηκε σημαντικά με μειωμένα επίπεδα εξουθένωσης ($\beta = -1,32, P < 0,001$) και η αυξημένη ανησυχία για τον COVID-19 σχετίστηκε σημαντικά με αυξημένα επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης ($\beta = 0,83, P = 0,010$).

Κατά το πρώτο κύμα της έξαρσης του COVID-19, οι Έλληνες νοσηλευτές παρουσίασαν μέτριο επίπεδο εξουθένωσης, χαμηλή ικανοποίηση όσον αφορά τις πληροφορίες και την ασφάλεια και υψηλά επίπεδα ανησυχίας για πιθανή μετάδοση του COVID-19. Επιπλέον, οι διευθυντές νοσηλευτών και οι επαγγελματίες υγείας σε ανώτερες επαγγελματικές θέσεις παρουσίασαν αυξημένα επίπεδα στρες και άγχους.

Στοχευμένες οργανωτικές παρεμβάσεις όπως η επαρκής στελέχωση, η παροχή κατάλληλων ενημερώσεων, η ασφάλεια, οι πληροφορίες και η εκπαίδευση είναι σημαντικές για την υποστήριξη των επαγγελματιών υγείας που εργάζονται με ασθενείς με COVID-19. Η έγκαιρη ανίχνευση της ψυχολογικής δυσφορίας των επαγγελματιών υγείας και οι υποστηρικτικές παρεμβάσεις είναι απαραίτητες για την επιτυχή αντιμετώπιση των αυξανόμενων αναγκών υγειονομικής περίθαλψης και για την πρόληψη δυσμενών ψυχολογικών επιπτώσεων στους νοσηλευτές πρώτης γραμμής κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19.

Διαχείριση Συγκρούσεων Ρόλων και Επαγγελματική Εξουθένωση

Οι νοσηλευτές, ως η μεγαλύτερη ομάδα εργασίας στο νοσοκομείο, αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα, συγκρούσεις και στρεσογόνους παράγοντες στον χώρο εργασίας και στην οικογένεια, ειδικά μετά την ευρεία εξάπλωση του κορωνοϊού 2019 (COVID-19).

Η αντιληπτή σύγκρουση και εξουθένωση μεταξύ των νοσηλευτών, καθώς και η συσχέτιση μεταξύ αυτών των δύο μεταβλητών και των σχετικών παραγόντων, ήταν τα κύρια θέματα της μελέτης των Khadijeh et al. (2023).

Σε αυτή τη συγχρονική μελέτη συμμετείχαν 256 νοσηλευτές από τρία νοσοκομεία παραπομπής COVID-19 στο βορειοδυτικό Ιράν. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια δημογραφικών στοιχείων, σύγκρουσης εργασίας-οικογένειας και εξουθένωσης. Οι μη παραμετρικές δοκιμές συμπεριλαμβανομένων των Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis και συντελεστή συσχέτισης Spearman εφαρμόστηκαν στη στατιστική ανάλυση.

Η συνολική βαθμολογία της σύγκρουσης ήταν 55,3 (12,7). Η διάσταση χρόνου έλαβε την υψηλότερη βαθμολογία 11,4 (2,9). Όσον αφορά την ένταση 27,6 (8,7) και τη συχνότητα 27,6 (8,8), οι νοσηλευτές είχαν τη μεγαλύτερη εξουθένωση στην έλλειψη διάστασης προσωπικών επιτευγμάτων. Όλες οι πτυχές της επαγγελματικής και συναισθηματικής εξάντλησης και των χαρακτηριστικών αποπροσωποποίησης της επαγγελματικής εξουθένωσης είχαν στατιστικά σημαντικές θετικές συσχετίσεις ($p < 0,01$). Οι μεταβλητές του θαλάμου, του νοσοκομείου και της κατάστασης απασχόλησης συσχετίστηκαν με την επαγγελματική εξουθένωση ($p < 0,05$). Επιβεβαιώθηκε η συσχέτιση μεταξύ της παρακολούθησης του μαθήματος διαχείρισης κρίσεων και της σοβαρότητας της αποπροσωποποίησης και της συχνότητας έλλειψης προσωπικών επιτευγμάτων ($p < 0,01$). Επιπλέον, η συχνότητα και η σοβαρότητα της συναισθηματικής εξάντλησης συσχετίστηκαν με την εργασιακή κατάσταση και τις εργασιακές εμπειρίες ($p < 0,05$).

Αναλυτικότερα, περισσότερο από το 80% των συμμετεχόντων ήταν γυναίκες που δήλωσαν υψηλό επίπεδο σύγκρουσης προφανώς λόγω των πολλαπλών ρόλων τους, όπως σύζυγος και μητέρα. Έτσι, διαπιστώθηκε ότι οι γυναίκες είχαν μεγαλύτερη επίδραση στις οικογενειές τους από τους άνδρες. Ως εκ τούτου, ο χρόνος και η ενέργειά τους σχετικά με τις οικογενειακές δραστηριότητες ήταν περισσότεροι από τις δουλειές και τις εργασιακές τους δραστηριότητες. Κατά συνέπεια, η επικάλυψη εργασιακών και οικογενειακών συμπεριφορών και κανόνων ήταν πιο ορατή μεταξύ τους.

Τα ευρήματα έδειξαν ότι οι νοσηλευτές είχαν ποσοστά επαγγελματικής εξουθένωσης που ήταν πάνω από το μέσο όρο. Όσον αφορά τις αρνητικές επιπτώσεις αυτών των δύο φαινομένων στην υγεία, αλλά και στις κλινικές πρακτικές των νοσηλευτών, φαίνεται απαραίτητη η αναδιάταξη των συνθηκών εργασίας και η παροχή καλύτερης οργανωτικής υποστήριξης.

Ενημερία Ομάδας και Ατομική Επαγγελματική Εξουθένωση

Με βάση τη θεωρία διατήρησης των πόρων, η μελέτη των Hannah et al. (2022) εξετάζει τις επιπτώσεις της ομαδικής εξουθένωσης στα θετικά αποτελέσματα της ομάδας και στα ατομικά αποτελέσματα - ψυχολογική ασφάλεια της ομάδας και ατομική ευγένεια. διαμεσολαβείται από την ευημερία στο χώρο εργασίας μεταξύ των νοσηλευτών.

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν σε δειγματοληψία πολλαπλών σταδίων από 447 νοσηλευτές σε τρία κρατικά νοσοκομεία μέσω μιας έρευνας βασισμένης σε ερωτηματολόγιο. Τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν και αναλύθηκαν χρησιμοποιώντας το μοντέλο παλινδρόμησης πολλαπλών επιπέδων.

Τα αποτελέσματα τόνισαν ότι υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ της ομαδικής εξουθένωσης και της ψυχολογικής ασφάλειας της ομάδας, καθώς και μεταξύ της ομαδικής επαγγελματικής εξουθένωσης και της ατομικής ευγένειας. Η ευημερία της ομάδας βρέθηκε ότι μεσολαβεί στη σχέση μεταξύ ομαδικής επαγγελματικής εξουθένωσης και ευγένειας.

Αυτή η μελέτη παρέχει με τη σειρά της ένα από τα αρχικά εμπειρικά στοιχεία της επαγγελματικής εξουθένωσης σε επίπεδο ομάδας και συνεισφέρει σε συζητήσεις σχετικά με τη μέτρηση της επαγγελματικής εξουθένωσης σε επίπεδο ομάδας και τις συνέπειές της. Επιπλέον, αυτή η μελέτη παρέχει μια πρακτική κατανόηση των αρνητικών επιπτώσεων της ομαδικής εξουθένωσης των νοσηλευτών σε ομαδικό και ατομικό επίπεδο μέσω της διατήρησης της θεωρίας των πόρων. Καλύπτει, επιπρόσθετα, ένα κενό χρησιμοποιώντας τη θεωρία των πόρων και εστιάζοντας σε νοσηλευτές σε επιλεγμένα κρατικά νοσοκομεία στη Γκάνα για να εξετάσει τα αποτελέσματα της επαγγελματικής εξουθένωσης σε ομαδικό και ατομικό επίπεδο.

Οργανωτική Υποστήριξη και Επαγγελματική Εξουθένωση

Το υπερβολικό άγχος και η ευαισθησία στην επαγγελματική εξουθένωση έχουν αναφερθεί σε νοσηλευτές κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19.

Η μελέτη των Kishi et al. (2022) στηρίχθηκε σε αυτή την αναφορά και μελέτησε ομάδες νοσηλευτών που ασχολούνταν με τη φροντίδα της νόσου του κορονοϊού (COVID-19) και είχαν μεγαλύτερη ανάγκη από οργανωτική υποστήριξη.

Οι νοσηλευτές εργάζονταν σε πέντε νοσοκομεία που δέχτηκαν ασθενείς με COVID-19 και απάντησαν στο ερωτηματολόγιο που τους δόθηκε. Αξιολογήθηκε η Κλίμακα Μητροπολιτικής Κρίσης του Τόκιο για Πανδημία, Λίστα ελέγχου αυτοδιάγνωσης για την αξιολόγηση της συσσωρευμένης κόπωσης των εργαζομένων και η κλίμακα ιαπωνικής εξουθένωσης.

Πραγματοποιήθηκε ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης για να εξεταστεί η σχέση μεταξύ της ενασχόλησης με τη φροντίδα του COVID-19 και της ψυχοκοινωνικής/σωματικής επιβάρυνσης.

Συνολικά, αναλύθηκαν 895 ερωτηματολόγια. Με την εμπειρία στη φροντίδα ασθενών με COVID-19 ως ανεξάρτητη μεταβλητή, οι νοσηλευτές που φρόντιζαν ύποπτα κρούσματα είχαν σημαντικά υψηλότερες τυποποιημένες βαθμολογίες (τυποποιημένος συντελεστής μερικής παλινδρόμησης $\beta = .921$, $P = .00$, $P = .00$.) σε σχέση με όσους φρόντιζαν επιβεβαιωμένα περιστατικά.

Η έρευνα κατέληξε ότι οι νοσηλευτές που φροντίζουν ύποπτους ασθενείς με COVID-19 είχαν την υψηλότερη ψυχολογική/σωματική επιβάρυνση και τάση για επαγγελματική εξουθένωση και χρειάζονταν περισσότερο την οργανωτική υποστήριξη της δομής για να μπορέσουν να ανταποκριθούν.

Τραυματικά Γεγονότα και Επαγγελματική Εξουθένωση

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, οι νοσηλευτές βιώνουν υψηλό φόρτο εργασίας και αγχωτικά ψυχολογικά ερεθίσματα που επηρεάζουν την ψυχική και συναισθηματική τους υγεία, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε συμπτώματα εξουθένωσης.

Ως εκ τούτου, η μελέτη των Makizadeh et al. (2023) είχε ως στόχο να αναλύσει την επίδραση του COVID-19 στην επαγγελματική εξουθένωση των νοσηλευτών και το πώς τυχόν τραυματικά γεγονότα επηρέασαν περισσότερο τους νοσηλευτές.

Η παρούσα μελέτη είναι μια εφαρμοσμένη περιγραφική μελέτη και η συλλογή των δεδομένων έγινε με τη χρήση ερευνών. Η μελέτη διεξήχθη σε 107 νοσηλευτές που εργάζονταν στα νοσοκομεία Shahid Mohammadi και Khalij-e-Fars του Bandar Abbas, Hormozgan. Το επίπεδο της επαγγελματικής εξουθένωσης μετρήθηκε με τη χρήση του Oldenburg Burnout Inventory, της εργασιακής ικανοποίησης μέσω του ερωτηματολογίου εργασιακής ικανοποίησης και κατάθλιψης από το Beck Depression Inventory. Τα δεδομένα αναλύθηκαν μέσω μοντελοποίησης δομικών εξισώσεων από το λογισμικό PLS 3.

Συνολικά, το μέσο επίπεδο επαγγελματικής εξουθένωσης ήταν υψηλότερο από το μέσο όρο (3,45). Τα αποτελέσματα, σε επίπεδο εμπιστοσύνης 95% και η τιμή σημαντικότητας $>1,96$, έδειξε ότι οι

φτωχοί οργανωτικοί πόροι και τα τραυματικά γεγονότα έχουν άμεση και σημαντική επίδραση σχετικά με την επαγγελματική εξουθένωση των νοσηλευτών. Ωστόσο, η επίδραση του φόρτου εργασίας στην επαγγελματική εξουθένωση δεν επιβεβαιώθηκε. Τα αποτελέσματα έδειξαν επίσης ότι η επαγγελματική εξουθένωση έχει άμεση και σημαντική σχέση με την κατάθλιψη, την εργασιακή δυσαρέσκεια και τη χαμηλή ποιότητα φροντίδας.

Οι φτωχοί οργανωτικοί πόροι και τα τραυματικά γεγονότα αύξησαν την επαγγελματική εξουθένωση. Η επαγγελματική εξουθένωση με τη σειρά της αύξησε την κατάθλιψη και μείωσε επίσης την εργασιακή ικανοποίηση και την ποιότητα της περίθαλψης. Οι καταστάσεις και οι προσωπικοί παράγοντες είχαν σημαντικό ρόλο στη μείωση της επαγγελματικής εξουθένωσης των νοσηλευτών. Η έρευνα καταλήγει ότι είναι απαραίτητο, λοιπόν, να παρέχεται καλύτερο εργασιακό περιβάλλον, καλές διαπροσωπικές σχέσεις και εκπαίδευση προσωπικών δεξιοτήτων.

Δικαιώματα Εργαζομένων και Επαγγελματική Εξουθένωση

Λόγω των αυξημένων ευθυνών κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, οι εργαζόμενοι στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο εξουθένωσης, ο οποίος πολλές φορές επιβαρύνεται από τη μη τήρηση των δικαιωμάτων των νοσηλευτών. Για τον προσδιορισμό και τη σύγκριση των επιπέδων επαγγελματικής εξουθένωσης και των σχετικών παραγόντων των δικαιωμάτων σε νοσηλευτές ΠΦΥ κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 παρουσιάζεται έρευνα των Ayaslier et al. (2023). Πρόκειται για μια διαδικτυακή έρευνα στους εργαζόμενους της ΠΦΥ. Χρησιμοποιήθηκε η μη τυχαία μέθοδος δειγματοληψίας. Για την αξιολόγηση της επαγγελματικής εξουθένωσης χρησιμοποιήθηκε το Maslach Burnout Inventory, το οποίο διερευνά την εξουθένωση σε τρεις κατηγορίες: συναισθηματική εξάντληση, αποπροσωποποίηση και μειωμένη προσωπική επίδοση. Η πολυμεταβλητή γραμμική παλινδρόμηση χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση παραγόντων που σχετίζονται με την επαγγελματική εξουθένωση για τους νοσηλευτές ξεχωριστά.

Μεταξύ των συμμετεχόντων, το 55,7% ήταν νοσηλευτές, η μέση ηλικία ήταν 42,34. Οι νοσηλευτές παρουσίασαν παρόμοια επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης όσον αφορά την επαγγελματική εξουθένωση. Οι οικογενειακοί γιατροί είχαν υψηλότερα επίπεδα χαμηλής αποπροσωποποίησης και προσωπικής επίδοσης.

Με βάση τα αποτελέσματα της πολυπαραγοντικής ανάλυσης, ενώ τα υψηλότερα επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης συσχετίστηκαν σημαντικά με την άνιση κατανομή του φόρτου εργασίας και τα προβλήματα επικοινωνίας στη δομή υγείας για τους γιατρούς, την έλλειψη εκτίμησης από ασθενείς ή συναδέλφους και περιορισμούς στην εργασία των δικαιωμάτων ήταν σημαντικοί παράγοντες για τους νοσηλευτές. Η έλλειψη εκτίμησης και οι περιορισμοί των δικαιωμάτων συνδέθηκαν με αυξημένες βαθμολογίες επαγγελματικής εξουθένωσης και στις δύο ομάδες. Η άνιση κατανομή του φόρτου εργασίας συσχετίστηκε επίσης με μειωμένη ΡΑ αποπροσωποποίηση και προσωπική επίδοση. Οι γιατροί και οι νοσηλευτές της ΠΦΥ επηρεάζονται από την επαγγελματική εξουθένωση με διαφορετικούς τρόπους στις συνθήκες της πανδημίας COVID-19 με βάση το φύλο, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και τις συνθήκες εργασίας.

Για την προστασία της ψυχικής υγείας των εργαζομένων στην ΠΦΥ, η μελέτη καταλήγει ότι στην επόμενη έκτακτη ανάγκη δημόσιας υγείας, είναι απαραίτητη η διευκρίνιση στην οργάνωση των υπηρεσιών και η ενδυνάμωση των εργαζομένων στην ΠΦΥ στην επικοινωνία κινδύνου έκτακτης ανάγκης. Είναι επίσης κρίσιμο να διασφαλιστούν τα δικαιώματα των εργαζομένων στον τομέα της υγείας μέσω μακροοικονομικών αλλαγών πολιτικών, ιδίως σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης.

Συζήτηση επί της βιβλιογραφικής ανασκόπησης

Η νοσηλευτική είναι ένα σημαντικό κλειδί για τη βελτίωση της ποιότητας της φροντίδας των ασθενών με τη μείωση των δυσμενών εκβάσεων, ιδιαίτερα σε νοσοκομειακό περιβάλλον. Οι νοσηλευτές αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένης της διαχείρισης πολύπλοκων θεραπειών ιατρικής περίθαλψης και της παρακολούθησης πιο περίπλοκων ασθενειών και των σύγχρονων βέλτιστων πρακτικών.

Η σχέση φροντίδας μεταξύ νοσηλευτών και ασθενών περιλαμβάνει σημαντική συναισθηματική απόδοση. Ένας ιδανικός νοσηλευτής/τρια αναμένεται να είναι συμπονετικός/η και με ενσυναίσθηση ανά πάσα στιγμή, δημιουργώντας συχνά εσωτερική αναταραχή. Οι πρόσθετες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νοσηλευτές περιλαμβάνουν μεγάλο φόρτο εργασίας, πιέσεις χρόνου, τις ανάγκες των μελών της οικογένειας των ασθενών και τις απαιτήσεις των άλλων μελών του προσωπικού. Επιπλέον, η παρακολούθηση των νέων τεχνολογιών πληροφοριών υγείας, η απαίτηση υπερβολικού χρόνου και προσοχής του νοσηλευτή σε καθημερινή βάση (ειδικά εάν τα εργαλεία δεν έχουν σχεδιαστεί σωστά), μπορεί να συμβάλει στην εξουθένωση των νοσηλευτών. Έτσι, το εργασιακό άγχος, και κατά συνέπεια η εξουθένωση, αυξάνεται μεταξύ των νοσηλευτών.

Η επαγγελματική εξουθένωση έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο για τους οργανισμούς υγειονομικής περίθαλψης λόγω του αρνητικού αντίκτυπού της στην εναλλαγή του εργατικού δυναμικού, στην ικανοποίηση από την εργασία, στην απόδοση μεταξύ των νοσηλευτών και αποτελεί δυνητικό ζήτημα για την ασφάλεια των ασθενών. Η σωματική και ψυχική υγεία των νοσηλευτών θα μπορούσε να επηρεάσει την εργασιακή απόδοση και αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε έλλειψη συνέπειας στην επαγρύπνηση και τη συνολική ποιότητα της περίθαλψης. Πολλές μελέτες αναφέρουν ότι η αυξανόμενη ζήτηση εργασίας έχει αντίκτυπο στη σωματική και ψυχολογική υγεία, οδηγώντας σε αρνητικές επιπτώσεις όπως συναισθηματική εξάντληση, ψυχοσωματικά παράπονα και μειωμένη αντίληψη της εργασιακής ικανοποίησης καθώς και μειωμένη ποιότητα της φροντίδας των ασθενών.

Οι μελέτες που παρουσιάστηκαν στο σύνολό τους ανέφεραν ότι η εξουθένωση των νοσηλευτών σχετίζεται και με την ασφάλεια των ασθενών. Ωστόσο, ορισμένες μελέτες υποστήριξαν ότι μόνο ορισμένες διαστάσεις επαγγελματικής εξουθένωσης σχετίζονται με την ασφάλεια των ασθενών. Για παράδειγμα, διαπιστώνεται ότι δύο από τις τρεις κατηγορίες εξουθένωσης συσχετίζονται ακόμη και με ανεπιθύμητα συμβάντα, όπως πτώσεις, νοσοκομειακές λοιμώξεις, σφάλματα φαρμακευτικής αγωγής και παράπονα ασθενών. Η ασφάλεια των ασθενών έχει γίνει βασική αξία στα σύγχρονα ιδρύματα υγειονομικής περίθαλψης και βασίζεται σε δεδομένα που δείχνουν καλύτερα αποτελέσματα ασθενών με βελτιωμένη ποιότητα νοσηλευτικής φροντίδας.

Επισημαίνεται, επίσης, ότι οι ασθενείς με ανεπιθύμητες ενέργειες παρατείνουν τη νοσηλεία τους κατά 10 ημέρες περισσότερο και διατρέχουν επταπλάσιο κίνδυνο θανάτου από τους ασθενείς χωρίς επιπλοκές (Ehsani et al., 2006). Το κόστος επίσης των συμβάντων για την ασφάλεια των ασθενών στα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης των ΗΠΑ και της Ευρώπης συνολικά κυμάνθηκαν στα 317,93 δισεκατομμύρια δολάρια για το έτος 2016. Ενώ υπολογίστηκε ότι το κόστος των συμβάντων για την ασφάλεια των ασθενών το 2020, αυξήθηκε στα 383,7 δισεκατομμύρια δολάρια. Η ασφάλεια των φαρμάκων είναι ένα από τα έξι μεγαλύτερα ανεπιθύμητα συμβάντα που συμβάλλουν σε αυτό το κόστος.

Τα λάθη στη φαρμακευτική αγωγή συσχετίζονται επίσης αρνητικά με τις συνθήκες εργασίας του νοσηλευτή. Όπως δείχνει η βιβλιογραφική ανασκόπηση, η επαγγελματική εξουθένωση στο νοσηλευτικό προσωπικό μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην εμφάνιση ανεπιθύμητων συμβάντων ασθενών. Επομένως, η μείωση της επαγγελματικής εξουθένωσης μεταξύ των νοσηλευτών θα μπορούσε να προσφέρει καλύτερα αποτελέσματα (χαμηλότερη εναλλαγή εργατικού δυναμικού, καλύτερη εργασιακή ικανοποίηση και καλύτερη νοσηλευτική απόδοση) και να βελτιώσει τα αποτελέσματα των ασθενών, ιδιαίτερα την ασφάλεια των ασθενών σε οργανισμούς υγειονομικής περίθαλψης. Για την κατανόηση της εξουθένωσης νοσηλευτών, ο στόχος αυτής της ανάλυσης εννοιών είναι να διευκρινίσει το νόημα, τα χαρακτηριστικά, τα προηγούμενα, τις συνέπειες, τους εμπειρικούς δείκτες,

Εν κατακλείδι,

Αυτή η ανασκόπηση είχε στόχο να εντοπίσει έρευνες που είχαν εξετάσει θεωρητικές αλλά και εμπειρικές σχέσεις με την επαγγελματική εξουθένωση, προκειμένου να προσδιορίσει τι είναι γνωστό (και όχι) σχετικά με τους παράγοντες που σχετίζονται με την επαγγελματική εξουθένωση στη νοσηλευτική και να καθορίσει τον βαθμό στον οποίο οι μελέτες έχουν υποστηριχθεί και/ή έχουν υποστηρίξει ή διαψεύσει, θεωρίες εξουθένωσης. Στο σύνολο παρουσιάστηκε ότι οι συσχετισμοί που υποτίθεται από τη θεωρία του Maslach μεταξύ των αναντιστοιχιών σε τομείς της επαγγελματικής ζωής και της επαγγελματικής εξουθένωσης γενικά υποστηρίζονται.

Η παρούσα έρευνα διαπίστωσε σταθερά ότι δυσμενή χαρακτηριστικά εργασίας όπως ο υψηλός φόρτος εργασίας, τα χαμηλά επίπεδα προσωπικού, οι πολλές βάρδιες, ο χαμηλός έλεγχος, η χαμηλή ευελιξία στο πρόγραμμα, η πίεση χρόνου, οι υψηλές εργασιακές και ψυχολογικές απαιτήσεις, η χαμηλή ποικιλία εργασιών, η σύγκρουση ρόλων, η χαμηλή αυτονομία, η τυχόν αρνητική σχέση νοσηλευτή-γιατρού, η κακή υποστήριξη επόπτη/αρχηγού, η κακή ηγεσία, η αρνητική σχέση της ομάδας και η εργασιακή ανασφάλεια συσχετίστηκαν με την επαγγελματική εξουθένωση στη νοσηλευτική.

Ωστόσο, λίγες μελέτες χρησιμοποίησαν και τις τρεις υποκλίμακες με τον προβλεπόμενο τρόπο ενώ υπήρξαν και κάποιες που χρησιμοποίησαν διαφορετικές προσεγγίσεις για τη μέτρηση της επαγγελματικής εξουθένωσης. Το πεδίο κυριαρχείται από σύγχρονες μελέτες που επιδιώκουν να εντοπίσουν συσχετίσεις με έναν ή δύο παράγοντες, σπάνια υπερβαίνοντας την καθιέρωση συσχέτισης. Οι περισσότερες μελέτες περιορίστηκαν από τη διατομεακή τους φύση, τη χρήση διαφορετικών ή εσφαλμένα εφαρμοζόμενων μέτρων εξουθένωσης, τη χρήση κοινών μεθόδων (δηλαδή έρευνα για τη σύλληψη τόσο της εξουθένωσης όσο και των συσχετισμών) και παραλειφθέντων μεταβλητών στα μοντέλα. Οι μελέτες που ανασκοπήθηκαν, υπογράμμισαν παράλληλα τη σημασία της επαγγελματικής εξουθένωσης ως χαρακτηριστικού που επηρεάζει τους νοσηλευτές και τη φροντίδα των ασθενών, και είχαν γενικά μια θεωρητική προσέγγιση ή εντόπισαν μηχανισμούς για να δοκιμάσουν και να αναπτύξουν μια θεωρία σχετικά με τα αίτια και τις συνέπειες της επαγγελματικής εξουθένωσης, και δεν περιορίστηκαν στις δοκιμές τους.

Για παράδειγμα, κάποιες μελέτες έδειξαν σχέσεις μεταξύ της επαγγελματικής εξουθένωσης και της ικανοποίησης από την εργασία, της χαμένης φροντίδας και της ψυχικής υγείας. Ωστόσο, ενώ ορισμένες μελέτες τις αντιμετώπισαν ως προγνωστικούς παράγοντες της επαγγελματικής εξουθένωσης, άλλες τις αντιμετώπισαν ως αποτελέσματα της επαγγελματικής εξουθένωσης. Αυτό υπογραμμίζει ένα περαιτέρω ζήτημα που χαρακτηρίζει τη βιβλιογραφία της επαγγελματικής εξουθένωσης στη νοσηλευτική: την προκατάληψη της ταυτόχρονης λειτουργίας, λόγω της εγκάρσιας φύσης των στοιχείων. Η αδυναμία δημιουργίας ενός μέσου χρονικού συνδέσμου περιορίζει το συμπέρασμα της αιτιότητας. Έτσι, ένας παράγοντας όπως η «χαμένη φροντίδα» θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια αυξανόμενη αίσθηση συμβιβασμού και «συντετριμμένα ιδανικά» στους νοσηλευτές, γεγονός που προκαλεί εξουθένωση. Ομοίως, μπορεί να μειωθεί η εργασιακή απόδοση των νοσηλευτών που βιώνουν εξουθένωση, οδηγώντας σε αυξημένα επίπεδα «χαμένης φροντίδας». Και τα δύο είναι εύλογα σε σχέση με την αρχική θεωρία του Maslach περί επαγγελματικής εξουθένωσης, αλλά η έρευνα είναι ανεπαρκής για να προσδιορίσει ποιο είναι πιο πιθανό και ως εκ τούτου να αναπτυχθεί η θεωρία.

Για να αντιμετωπιστεί αυτό, προτείνονται τρεις τομείς ανάπτυξης στο πλαίσιο της έρευνας. Η μελλοντική έρευνα που υιοθετεί διαχρονικά σχέδια που ακολουθούν τα άτομα με την πάροδο του χρόνου θα βελτιώσει τη δυνατότητα κατανόησης της κατεύθυνσης των σχέσεων που παρατηρούνται. Έρευνες οι οποίες στηρίζονται στη θεωρία του Maslach για την επαγγελματική εξουθένωση, θα πρέπει να κάνουν αναφορά και στις τρεις διαστάσεις αυτής, προκειμένου να μην θεωρηθεί ταυτόσημη η «συναισθηματική εξάντληση» με την επαγγελματική εξουθένωση. Τέλος, για τη θεωρητική κατανόηση της επαγγελματικής εξουθένωσης, πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στη χρήση εμπειρικών δεδομένων για τις πραγματικές συμπεριφορές των εργαζομένων (όπως η απουσία, η μετακίνηση) αντί για τις προθέσεις ή τις προβλέψεις αυτό-αναφοράς.

Η αντιμετώπιση αυτών των κενών θα παρέχει καλύτερα στοιχεία για τη φύση της επαγγελματικής εξουθένωσης στη νοσηλευτική, για το τι την προκαλεί και τις πιθανές συνέπειές της, βοηθώντας στην ανάπτυξη λύσεων που βασίζονται σε τεκμήρια και παρακινούν την αλλαγή του χώρου εργασίας. Με καλύτερη διορατικότητα, οι οργανισμοί υγειονομικής περίθαλψης μπορούν να ξεκινήσουν τη μείωση των αρνητικών συνεπειών της παροχής φροντίδας ασθενών από το προσωπικό, του οποίου η εργασία τους έχει οδηγήσει σε συναισθηματική εξάντληση,

αποστασιοποίηση και λιγότερο ικανή να κάνει τη δουλειά, δηλαδή εξουθένωση. Η επαγγελματική εξουθένωση είναι ένα σημαντικό θέμα για τους εκπαιδευτές νοσηλευτών και τους οργανωτές του προσωπικού, καθώς είναι ένας επαγγελματικός κίνδυνος που οι νέοι νοσηλευτές θα πρέπει να προβλέψουν.

Για να διασφαλιστεί η ασφαλής φροντίδα των ασθενών και τα καλύτερα αποτελέσματα για την ασφάλεια των ασθενών, η επαγγελματική εξουθένωση πρέπει να μειωθεί. Όσο πιο γρήγορα οι νοσηλευτές αναγνωρίσουν τα σημάδια και τα συμπτώματα της επαγγελματικής εξουθένωσης στον εαυτό τους ή σε άλλους νοσηλευτές, τόσο περισσότερες πιθανότητες μπορούν να αποφύγουν ή να ελαχιστοποιήσουν τις επιπτώσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης, συμπεριλαμβανομένων των επιπτώσεων στους ίδιους τους νοσηλευτές, στους οργανισμούς υγειονομικής περίθαλψης και στην ποιότητα της περίθαλψης των ασθενών και με ασφάλεια.

Περιορισμοί μελετών που χρησιμοποιήθηκαν

Η παρούσα θεωρητική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας είχε ως στόχο να συνοψίσει πληροφορίες από μεγάλο αριθμό μελετών. Αυτό σήμαινε ότι έπρεπε να αναφερθούν μελέτες με περιγραφή του πλαισίου τους στο κείμενο και επίσης με την καταγραφή εκτιμήσεων. Στις μελέτες αξιολόγησης, έγινε προσπάθεια να αναφερθούν όλα τα επίσημα μέσα αξιολόγησης ποιότητας, αν και σημειώθηκαν σίγουρα κάποιες παραλείψεις σημαντικών λεπτομερειών.

Ωστόσο, τα αποτελέσματα της ανασκόπησης χρησιμεύουν για να απεικονίσουν την ποικιλία των παραγόντων που μπορεί να επηρεάσουν/προκύψουν από την επαγγελματική εξουθένωση και να καταδείξουν πού λείπουν πληροφορίες. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι δεν λήφθηκε υπόψη η προσωπικότητα και άλλες μεμονωμένες μεταβλητές κατά την εξαγωγή δεδομένων από μελέτες. Ωστόσο, οι ερευνητές κατά καιρούς επαναλαμβάνουν ότι αν και έχουν γίνει κάποιες συνδέσεις μεταξύ της επαγγελματικής εξουθένωσης και των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας, τα στοιχεία δείχνουν σταθερά τα εργασιακά χαρακτηριστικά ως τους κύριους οδηγούς της επαγγελματικής εξουθένωσης.

Ενώ χρησιμοποιήθηκε μια αναπαραγωγική στρατηγική αναζήτησης για αναζήτηση, είναι πιθανό ότι υπάρχουν μελέτες που έχουν καταχωρηθεί και σε διαφορετικά και μη προσβάσιμα μέρη με

αποτέλεσμα να μην συμπεριληφθούν στη παρούσα βιβλιογραφία. Φαίνεται ωστόσο, απίθανο να υπάρχουν μελέτες που δύναται να αλλάξουν ουσιαστικά τα εκάστοτε συμπεράσματα κατά πολύ.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Alzailai, N., Barriball, K.L., Alkhatib, A. & Xyrichis, A. (2023). Factors that contributed to burnout among intensive care nurses during the COVID-19 pandemic in Saudi Arabia: A constructivist grounded theory. *Aust Crit Care*, 36 (1):19-27.
- Αντωνίου, Α. (2003). «Μείζονες αιτίες burnout όσον αφορά στις στάσεις των εργαζομένων έναντι της εργασίας και τα χαρακτηριστικά του επαγγέλματος», Πρόληψη συνδρόμου επαγγελματικής εξουθένωσης στις ψυχιατρικές θεραπευτικές και αποκαταστατικές δραστηριότητες. Εταιρία Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ψυχικής Υγείας, 2003 και στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.epapsy.gr στις 15/01/2024.
- Ayaslier, A.A., Albavrak, B., Celik, E., Ozdemir, O., Ozgur, O., Kirimli, E., Kavi, I. & Sakarva, S. (2023). Burnout in primary healthcare physicians and nurses in Turkey during COVID-19 pandemic. *Primary Health Care Research & Development* , Volume 24 , e4.
- Cherniss, C. (1980). *Staff Burnout. Job Stress in the Human Services*. London: Sage Publications.
- Christianson, J., Johnson, N., Nelson, A. & Singh, M. (2023). Work-Related Burnout, Compassion Fatigue, and Nurse Intention to Leave the Profession During COVID-19. *Nurse Leader*, 21 (2), 244-251.
- Dadkhah-Tehrani, M. & Adib-Hajbaghery, M. (2022). Burnout in a Sample of Iranian Nurses during COVID-19 Pandemic. *J Clinic Care Skill*, 3 (1): 41-46.
- Ehsani, J.P., Jackson, T. & Duckett, S.J. (2006). The incidence and cost of adverse events in Victorian hospitals 2003-04. *Medical Journal of Australia*, 184: 551-555.
- Filipska-Blejder, K., Antczak-Komoterska, A., Kostecka, M., Haor, B., Królikowska, A., Jabłońska, R., Grzelak, L., Wysokiński, M., Fidecki, W., Wiśniewski, A. & Ślusarz, R.

- (2023). Burnout Levels in Nurses and Associated Factors during the COVID-19 Pandemic—A Cross-Sectional Study. *Healthcare (Basel)*.; 11 (14): 2032.
- Gustafsson, H. (2007). *Burnout in Competitive and Elite Athletes*. Unpublished Doctoral Dissertation, Örebro: Örebro University.
- Gyekye, M.B. (2023) Nursing Leadership and Management of Nursing Staff Burnout during the COVID-19 Pandemic. *Open Access Library Journal*, 10, 1-29.
- Hannan, V.O., Konadu, I.A. & Osei-Kwame, D. (2022). The relationships between team burnout and team psychological safety and kindness among hospital nurses during the covid-19 pandemic: The mediating role of team well-being. *International Journal of Healthcare Management* , 16 (2), 176-187.
- Holas, P., Wojtkowiak, N., Gambin, M., Hansen, K., Kmita, G., Pisula, E., Bargiel-Matusiewicz, K. & Łojek, E. (2023). Factors associated with burnout in Polish healthcare workers during the COVID-19 pandemic. *Front Public Health*, 10:1018612.
- Hur, G., Cinar, N. & Ozge Karakaya, S. (2022). Impact of COVID-19 pandemic on nurses' burnout and related factors: A rapid systematic review. *Archives of Psychiatric Nursing*, 41 (1), 248-263.
- Jose, S., Dhandapani, M. & Cyriac, M.C. (2020). Burnout and Resilience among Frontline Nurses during COVID-19 Pandemic: A Cross-sectional Study in the Emergency Department of a Tertiary Care Center, North India. *Indian J Crit Care Med*; 24 (11): 1081–1088.
- Khadijeh, Y., Akbar, A., Mobin, S., Mohammad, M. & Yalda, M. (2023). Work-family conflict, burnout, and related factors among nurses during the COVID-19 pandemic in the Northwest of Iran. *IOS Press Content Library*, 76 (1), 47-59.
- Kishi Hiromi, R.N., Watanade Kaname, M.D., Nakamura, Sho, Hisako Taguchi, M. & Narimatsu, H. (2022). Impact of nurses' roles and burden on burnout during the COVID-19 pandemic: Multicentre cross-sectional survey. *Journal of Nursing Management*, 30 (6), 1922-1930.

- Makizadeh, V., Bagherzadeh, T., Nekooeezadeh, M. & Shahabi, E. (2023). Study of the Effect of COVID-19 on Nurses' Job Burnout and its Consequences. *Journal of Kerman University of Medical Sciences*, 30 (2), 72-79.
- Maslach, C. & Jackson, S. E. (1981). *Maslach Burnout Inventory--ES Form (MBI)*. APA PsycTests.
- Meneguín, S., Ignacio, I., Fernandes Pollo, C., Honorio, H.M., Gasparini Patini, M.S. & Cesar de Oliveira (2023). Burnout and quality of life in nursing staff during the COVID-19 pandemic. *BMC Nursing*, 22 (14):156-169.
- Morgantini, L.A., Naha, U., Wang, H., Francavilla, S., Acar, Ö., Flores, J.M., Crivellaro, S., Moreira, D., Abern, M., Eklund, M., Vigneswaran, H.T. & Weine, S.M. (2020). Factors contributing to healthcare professional burnout during the COVID-19 pandemic: A rapid turnaround global survey. *PLoS One*, 15 (9):e0238217.
- Μπαλτζή, Ε., Χαρή-Παπαιωάννου, Φ., Πολυκανδριώτη, Μ., Γουρνή, Μ. & Χαραλάμπους, Γ. (2012). Διερεύνηση της επαγγελματικής εξουθένωσης των νοσηλευτών του γενικού νοσοκομείου Λάρνακας Κύπρου. *Το Βήμα του Ασκληπιού*, 11 (4): 532-548.
- Müller de Magalhães, A.M., Damasceno Trevilato, D., Dal Pai, D., da Silveira Barbosa, A., Monteiro Medeiros, N., Gabech Seeger, V. & Campos de Oliveira, J.L. (2022). Professional burnout of nursing team working to fight the new coronavirus pandemic. *Rev. Bras. Enferm.* 75 (suppl 1).
- Nantsupawat, A., Wichaikhum, O.A., Abhichartibutra, K., Sadarangani, T. & Poghosyan, L. (2023). The relationship between nurse burnout, missed nursing care, and care quality following COVID-19 pandemic. *Journal of Clinical Nursing*, 32 (15-16), 5076-5083.
- Opoku, D.A., Ayisi-Boateng, N.K., Mohammed, A., Sulemana, A., Gyamfi, A.O., Owusu, D.K., Yeboah, D., Spangenberg, K., Ofori, H.M. & Edusei, A.K. (2023). Determinants of burnout among nurses and midwives at a tertiary hospital in Ghana: A cross-sectional study. *Nurs Open*, 10 (2): 869-878.

- Putri, Z.M., Dachriyanus, D., Mudjiran, M., Malini, H., Maisa, E.A. & Mahathir, M. (2022). The Effect of Spirituality on Burnout Nurses in West Sumatra Hospital During the COVID-19 Pandemic. *Open Access Maced J Med Sci*, 4: 10 (E):1055-9.
- Rivas, N., López, M., Castro, M.J., Luis-Vian, S., Fernández-Castro, M., Cao, M.J., García, S., Velasco-Gonzalez, V. & Jiménez, J.M. (2021). Analysis of Burnout Syndrome and Resilience in Nurses throughout the COVID-19 Pandemic: A Cross-Sectional Study. *Int J Environ Res Public Health*, 18 (19): 10470.
- Rovithis, M., Kalaitzaki, A., Koukouli, S., Rikos, N., Kelesi, M., Fasoi, G., Linardakis, M. & Stavropoulou, A. (2022). Burnout syndrome, information satisfaction and concern for the safety of Greek nurses during the first wave of the COVID-19 epidemic. *Frontiers of Nursing*, 9 (3), 1102-1109.
- Savsar, A. & Karayurt, O. (2023). Factors Affecting COVID-19-Related Fear and Burnout in Surgical Nurses. *Irish Journal of Medical Science*, 192, 3011–3021.
- Shen, X., Zou, X., Zhong, X., Yan, J. & Li, L. (2020). Psychological stress of ICU nurses in the time of COVID-19. *Crit Care*, 24 (1): 200.
- Shirom, A. (2011). Job-related burnout: A review of major research foci and challenges. In J. C. Quick & L. E. Tetrick (Eds.), *Handbook of occupational health psychology* (2nd ed., pp. 223–241). American Psychological Association.
- Sikaras, C., Ilias, I., Tselebis, A., Pachi, A., Zyga, S., Tsironi, M., Rojas Gil, A.P. & Panagiotou, A. (2022). Nursing staff fatigue and burnout during the COVID-19 pandemic in Greece. *AIMS Public Health*, 9 (1): 94-105.
- Tan, B.Y.Q., Kanneganti, A., Lim, L.J.H., Tan, M., Chua, Y.X., Tan, L., Sia, C.H., Denning, M., Goh, E.T., Purkayastha, S., Kinross, J., Sim, K., Chan, Y.H. & Ooi, S.B.S. (2020). Burnout and Associated Factors Among Health Care Workers in Singapore During the COVID-19 Pandemic. *J Am Med Dir Assoc*, 21 (12): 1751-1758.e5.

- Toscano, F., Tommasi, F. & Giusino, D. (2022). Burnout in Intensive Care Nurses during the COVID-19 Pandemic: A Scoping Review on Its Prevalence and Risk and Protective Factors. *Int J Environ Res Public Health*, 19 (19), 206-210.
- Woo, T., Ho, R., Tang, A. & Tam, W. (2020). Global prevalence of burnout symptoms among nurses: A systematic review and meta-analysis. *J Psychiatr Res*, 123:9-20.
- Young, E.C., Seung, H.L., Yun, J.K., Jeong, G.L., Yu, H.Y., Young, J.T., Gyu, L.K., Young, J.R., Sang, Y.L., Young, H.C., Eun, J.P., Young, I.L., Jung, I.C., Sae, R.L., Ryuk, J.K., Soo, M.S., Yea, J.L. & Min, J.K. (2023). Burnout in healthcare workers in COVID-19-dedicated hospitals. *Journal of Public Health*, 45 (3), e510–e517.